

SVERIGES EKONOMI

Statistiskt perspektiv

Innehåll:

Dämpad BNP-tillväxt första kvartalet..... sid 4

Stor effekt på hushållens
kontosparande sid 10

Kraftiga nedgångar i näringslivet..... sid 12

Vad kan pandemin 1957–1958
säga oss idag?..... sid 15

Svårt att räkna KPI i coronatider sid 19

Statens krismiljarder i statistiken..... sid 23

Ny statistik visar stor påverkan
på svensk ekonomi..... sid 26

Innehåll

Sammanfattning.....	3
BNP	4
Tidigare fördjupningsartiklar	27

Fördjupningsartiklar

Stor effekt på hushållens kontosparande.....	10
Kraftiga nedgångar i näringslivet	12
Vad kan pandemin 1957–1958 säga oss idag?	15
Svårt att räkna KPI i coronatider	19
Statens krismiljarder i statistiken	23
Ny statistik visar stor påverkan på svensk ekonomi	26

SCB-Indikatorer

Webbpublikationen SCB-Indikatorer utkommer i början av varje månad (utom i augusti) och ger en översikt av konjunkturläget, baserad på de färskaste siffrorna.

Du hittar den på:

<https://www.scb.se/hitta-statistik/temaomraden/sveriges-ekonomi/indikatorer-och-publikationer-om-konjunkturlaget/scb-indikatorer/>

Sammanfattning

Svag BNP-tillväxt första kvartalet

BNP ökade med 0,1 procent första kvartalet, säsongrensat. Det var en stark varuexport som höll uppe BNP-utvecklingen när övriga delar av ekonomin sjönk. Hushållskonsumtionen, som visade en påverkan från coronakrisen, sjönk kraftigt och bidrog mest negativt till tillväxten.

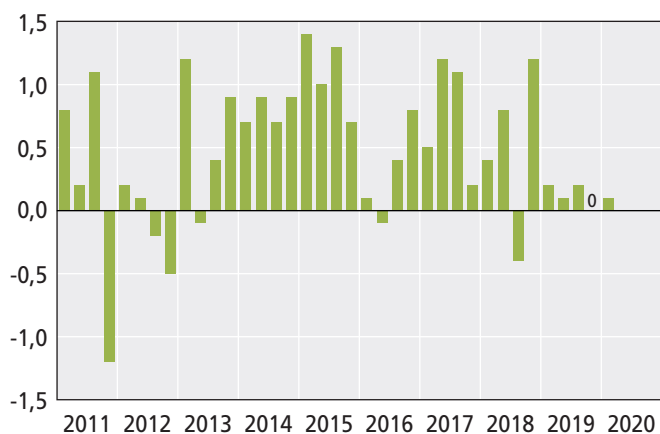
Innan pandemin bröt ut hade konjunkturen mattats av och tillväxten var dämpad under hela 2019. Första kvartalet ökade Sveriges BNP svagt. Den pågående coronakrisen satte därmed inte särskilt stort avtryck på själva BNP-utfallet, även om delar av ekonomin påverkades.

Samtliga delar i försörjningsbalansen förutom utrikeshandeln tyngde BNP-utvecklingen. Exporten ökade kraftigt och höll uppe tillväxten. Det var en ökad varuexport som stod för i princip hela uppgången. Importen minskade svagt och stärkte bidraget från exportnettot något.

En viss påverkan från coronakrisen märktes av i hushållskonsumtionen som var den del av ekonomin som sänkte tillväxten mest. Det var framförallt minskade utgifter för transporter och fordon samt en rejäl nedgång av inköpen utomlands som bidrog till den svaga konsumtionsutvecklingen.

Bruttonationalprodukten (BNP)

Procentuell förändring från föregående kvartal.
Säsongrensade värden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2020

De fasta bruttoinvesteringarna sjönk första kvartalet, där maskininvesteringarna bidrog mest nedåt. En stor del av de minskade investeringarna skedde inom tillverkningsindustrin. Den offentliga konsumtionen och lagerinvesteringarna bidrog också negativt till kvartalets BNP-utveckling.

Coronakrisen kommer sannolikt att ha större effekt på BNP-utvecklingen kommande kvartal. En indikation på det är att aktivitetsindikatorn för april visade att aktiviteten i ekonomin, framför allt hushållskonsumtionen och exporten, sjönk kraftigt i april jämfört med året innan.

Detta nummer av Sveriges ekonomi – statistiskt perspektiv innehåller även sex fördjupande artiklar med fokus på coronapandemin och dess påverkan på ekonomin och statistiken.

Stor effekt på hushållens kontosparande

Coronapandemin förändrade hushållens sparbeteende redan under första kvartalet 2020. Den ökade försiktigheten syntes i ett rekordhøgt sparande på bankkonton.

Kraftiga nedgångar i näringslivet

Det stod tidigt klart att coronapandemin skulle få omfattande konsekvenser för näringslivet. Den ekonomiska korttidsstatistiken visar att företagets produktion och försäljning har minskat kraftigt under pandemins första tid.

Vad kan pandemin 1957–1958 säga oss idag?

På 1950-talet härjade en allvarlig pandemi, den s.k. asiaten i världen. Den här artikeln visar vilken påverkan den hade på ekonomin och jämför med dagens pandemi.

Svårt att räkna KPI i coronatider

Coronapandemin har lett till särskilda svårigheter för SCB:s inflationsberäkningar bland annat till följd av att en del produkter inte längre köps. Artikeln beskriver de metodproblem som uppstått.

Statens krismiljarder i statistiken

Regeringen har presenterat ett flertal stödåtgärder för att mildra de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. I den här artikeln beskrivs hur olika åtgärder förväntas redovisas i statistiken.

Ny statistik visar stor påverkan på ekonomin

Försäljningsindikatorn och aktivitetsindikatorn är ny statistik som SCB har tagit fram för att visa effekterna av coronakrisen. De visar på rejäla nedgångar inom flera delar av svensk ekonomi i april.

Dämpad BNP-tillväxt första kvartalet

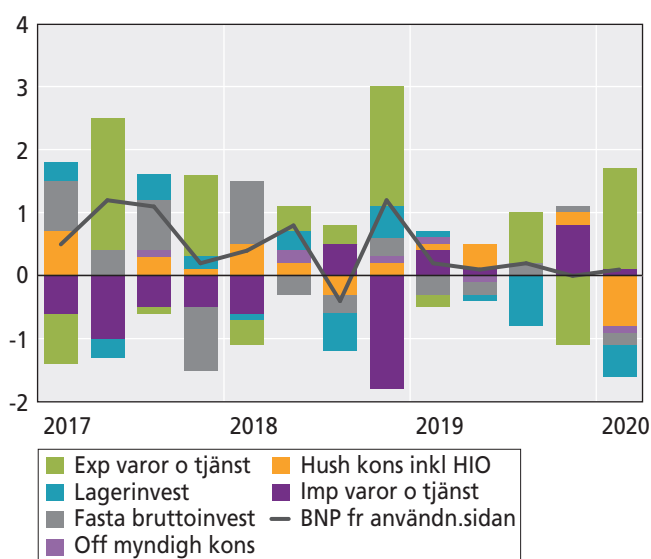
BNP ökade svagt första kvartalet. Det var en stark varuexport som höll upp BNP-utvecklingen när övriga delar av ekonomin sjönk. Hushållskonsumtionen, som visade en påverkan från coronakrisen, sjönk kraftigt och bidrog mest negativt till tillväxten.

BNP ökade första kvartalet med 0,1 procent, säsongrensat och jämfört med kvartalet innan. Den pågående coronapandemin satte därmed inte särskilt stort avtryck på själva BNP-utfallet, även om delar av ekonomin påverkades.

Samtliga delar i försörjningsbalansen förutom utrikeshandeln tyngde BNP-utvecklingen. Exporten ökade kraftigt och höll upp tillväxten. Det var en ökad varuexport som stod för i princip hela uppgången. Importen minskade svagt och stärkte bidraget från exportnettot något. Sammantaget drog utrikeshandeln upp BNP-utvecklingen med 1,7 procentenheter.

Bidrag till BNP-tillväxten

Tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2020

En viss påverkan från coronakrisen märktes av i hushållskonsumtionen som var den del av ekonomin som sänkte tillväxten mest. Det var framförallt minskade utgifter för transporter och fordon samt en rejäl nedgång av inköpen utomlands som bidrog till den svaga konsumtionsutvecklingen. Även utgifterna för hotell- och restaurangbesök sjönk under kvartalet.

De fasta bruttoinvesteringarna sjönk första kvartalet, där maskininvesteringarna tillsammans med investeringarna i byggnader och anläggningar bidrog mest nedåt. En stor del av de minskade investeringarna skedde inom tillverkningsindustrin. Den offentliga konsumtionen och lagerinvesteringarna bidrog också negativt till kvartalets BNP-utveckling.

Innan coronapandemin bröt ut hade konjunkturen mattats av och den svenska BNP-tillväxten var svag under 2019. Påverkan från coronakrisen blev begränsade på första kvartalets BNP-utfall, men kommer sannolikt att ha större effekt på ekonomin kommande kvartal. En indikation på det är att aktivitetsindikatorn¹ för april visade att aktiviteten i ekonomin sjönk kraftigt i april, med 7,3 procent jämfört med samma månad året innan. Hushållskonsumtionen och exporten drog ner utvecklingen mest.

Kraftig exportökning höll upp BNP

Efter en nedgång kvartalet innan ökade exporten kraftigt första kvartalet och var den del av ekonomin som bidrog klart mest till BNP-utvecklingen. Exporten steg med 3,4 procent, vilket är betydligt högre än tioårsnittet på 1,1 procent. Tjänsteexporten ökade endast mycket svagt så det var varuexporten, med en uppgång på 4,8 procent, som stod för i princip hela exportuppgången.

Importen sjönk med 0,2 procent och lämnade ett positivt bidrag på 0,1 procentenheter till BNP-utvecklingen. Utrikeshandeln höll upp kvartalets BNP-utfall och exportnettot bidrog sammantaget med 1,7 procentenheter till BNP-tillväxten.

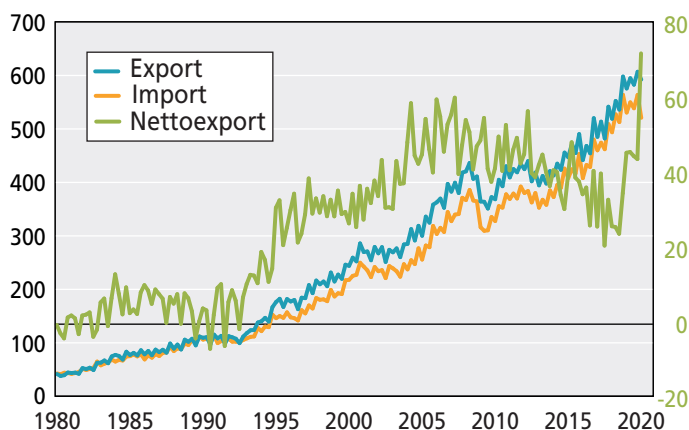
Utrikeshandeln sjönk under finanskrisen

Sett på lång sikt, sedan 1980-talet, har Sveriges export och import följts åt och visat liknande mönster under olika konjunkturfaser. Exporten har under större delen av perioden, och oavbrutet sedan slutet av 1992, överstigit importen, vilket innebär att Sveriges nettoexport varit positiv sedan dess. I likhet med andra delar av ekonomin så påverkas handeln med omvärlden av kriser. I diagrammet nedan illustreras hur både exporten och importen sjönk i samband med finanskrisen. Den svenska utrikeshandeln återhämtade sig ändå relativt snabbt även om det tog ett par år innan exportvärdet kom upp i samma nivå som innan krisens utbrott. Under den svenska krisen i början på 1990-talet syns ingen större nedgång, men däremot stagnerade utrikeshandeln under ett par år. Det återstår att se vilken inverkan coronapandemin kommer att ha på Sveriges handel med omvärlden framöver. Förmodligen var påverkan på utrikeshandeln under första kvartalet väldigt begränsad.

¹ Mer information om aktivitetsindikatorn finns att läsa på sidan 26.

Export, import och nettoexport

Löpande priser, miljarder kronor. Export och import (vå), nettoexport (hö)

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2020

Varuexporten bakom ökningen

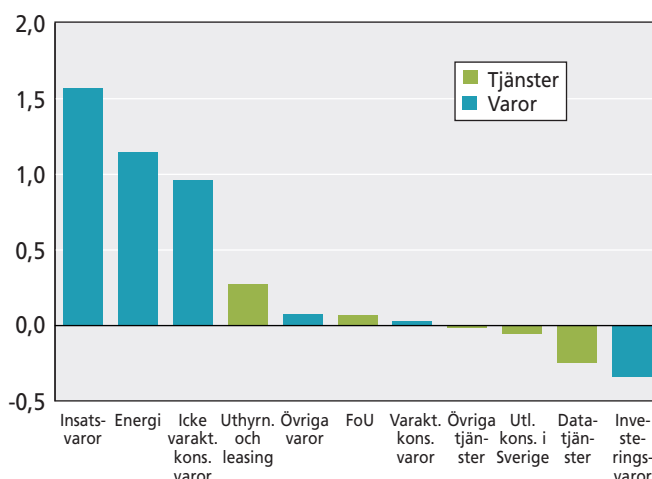
Det var exporten av varor som låg bakom i princip hela exportökningen under första kvartalet. Varuexporten ökade med 4,8 procent och drog upp BNP-utvecklingen med 1,6 procent.

Inom varuexporten ökade de flesta produktgrupperna. I NR sker säsongrensningen på en relativt grov nivå, där fördelningen sker enligt MIG (Main Industrial Groupings). Insatsvaror var den produktgrupp som bidrog mest till exportökningen första kvartalet. Dessa ökade med 7 procent jämfört med kvartalet innan. Insatsvaror är den volymmässigt näst största produktgruppen och här ingår exempelvis trä- och pappersvaror, gummi- och plastprodukter, mineralprodukter och elektroniska produkter. Den procentuellt klart största ökningen stod dock exporten av energi för, som ökade med hela 28 procent jämfört med kvartalet innan. Bidraget till den totala exportökningen blir ändå mindre än från insatsvarorna till följd av att det handlar om mindre volymer. Denna produktgrupp är relativt volatil jämfört med annan export och handelsvolymerna kan variera relativt mycket från ett kvartal till ett annat. I kategorin energi ingår bland annat exporten av stenkol och brunkol, råpetroleum, stenkol och raffinerade petroleumprodukter, el och gas samt vattenförsörjning och avfallshantering.

Exporten av icke-varaktiga konsumtionsvaror, där bland annat livsmedel, läkemedel och kläder ingår, har haft en god utveckling det senaste året och även första kvartalet, då de ökade med 8 procent.

Bidrag i procentenheter till exportökningen första kvartalet 2020

Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019

Källa: Nationalräkenskaperna

Det var endast en produktgrupp inom varuexporten som minskade jämfört med kvartalet innan och det var investeringsvarorna. Nedgången var inte särskilt stor, 1 procent, men då detta är den volymmässigt största kategorin fick det ändå en liten påverkan på den totala exporten och var det som främst motverkade exportökningen. I kategorin investeringsvaror ingår bland annat motorfordon, maskinutrustning och datorer.

Inom tjänsteexporten, som totalt ökade med endast 0,1 procent, var det endast mindre förändringar jämfört med kvartalet innan. Den tjänstekategori som uppvisade den största ökningen var exporten av uthyrning och leasing, där bland annat licenser ingår.

Kraftigt ökad export av läkemedel

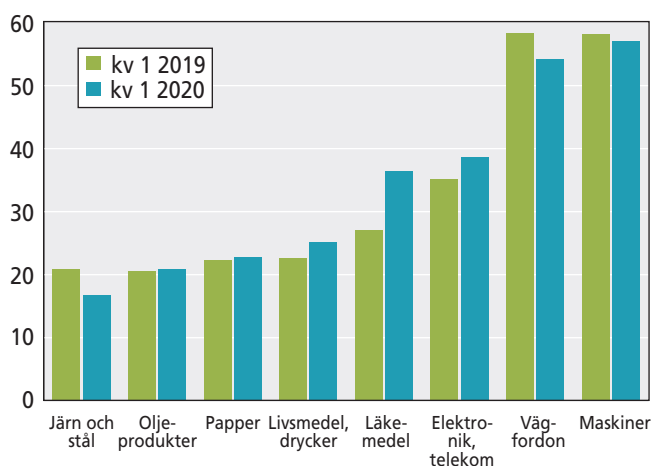
I utrikeshandelsstatistiken¹ finns mer detaljerade exportuppgifter än i NR. Exporten av varor fördelas enligt SITC²:s varuområden. Sveriges största exportprodukter finns redovisade i diagrammet nedan. Maskiner och vägfordon är domanterna i den svenska exporten och står för 15 respektive 14 procent vardera av den totala varuexportvolymen. I kategorin vägfordon ingår förutom personbilar även last- och dragbilar samt delar och tillbehör, men det är personbilarna som står för det största exportvärdet av dessa. Jämfört med första kvartalet förra året har exporten av vägfordon minskat med 10 procent, mätt i fasta priser. Personbilarna har ökat något medan last- och dragbilarna samt delar- och tillbehör sjunkit med en dryg femtedel vardera.

¹ Det finns vissa skillnader mellan NR:s redovisning av utrikeshandeln och SCB:s utrikeshandelsstatistik. NR använder sig av definitionen ekonomiskt ägarskap för att definiera utrikeshandel medan utrikeshandelsstatistiken använder sig av gränspassage. Vidare inkluderar NR merchantering (d.v.s. den del av treparts-handel som innebär att företag i Sverige köper produkter utomlands för att sedan sälja dem utan att först ta hem dem till Sverige) som varuhandel.

² SITC=Standard International Trade Classifications, är ett standardiserat sätt att kategorisera varor som används för import- och exportstatistik.

Sveriges största exportprodukter

Enligt SITC varufördelning, miljarder kronor

Källa: Utrikeshandel med varor

Även exporten av maskiner har minskat något jämfört med motsvarande kvartal ifjol, men nedgången var mindre än för vägfordonen. Exporten av järn och stål har också sjunkit jämfört med ifjol medan exportvärdena har ökat för övriga kategorier i diagrammet. Den i särklass starkaste utvecklingen står läkemedel för, där exportvolymen har ökat med hela 30 procent i årstakt. Den exporterade volymen av oljeprodukter ökade också rejält, men då priserna för dessa produkter har sjunkit kraftigt så var utvecklingen i löpande priser nära på oförändrad.

Exporten till Kina ökar mest

Tyskland och Norge har länge varit de två klart största mottagarna av svenska exportvaror. Under 2019 övertog Norge förstaplatsen, men första kvartalet i år var exporten återigen störst till Tyskland. Andelen av den totala varuexporten som gick till Tyskland och Norge var första kvartalet 11 respektive 10 procent. USA är den tredje största mottagaren av svenska varor och exporten dit har vuxit relativt mycket det senaste året. De nordiska grannländerna är oerhört viktiga handelspartners för Sverige, förutom Norge på andraplatsen så står Danmark och Finland som fjärde respektive femte största mottagare. Exporten till Kina har vuxit kraftigt sedan första kvartalet förra året, med hela 33 procent i löpande priser, och landet är nu den sjätte största marknaden. En ökad export av läkemedel och vägfordon förklarar främst uppgången till Kina. Det exporteras därmed numera mer till Kina än till Nederländerna och Storbritannien, till vilka exporten tvärtom har minskat det senaste året.

Sveriges största varuexportmarknader

Andel av total varuexport enligt SITC varufördelning, avser första kvartalet 2020

Mottagarland	Andel i %	Förändring i % kv 1 2020/kv 1 2019
Tyskland	10,8	3
Norge	10,0	0
USA	8,5	12
Danmark	7,0	6
Finland	6,7	-1
Kina	5,7	33
Nederländerna	5,2	-4
Storbritannien	5,2	-5
Frankrike	4,3	3
Belgien	3,8	-7

Källa: Utrikeshandel med varor

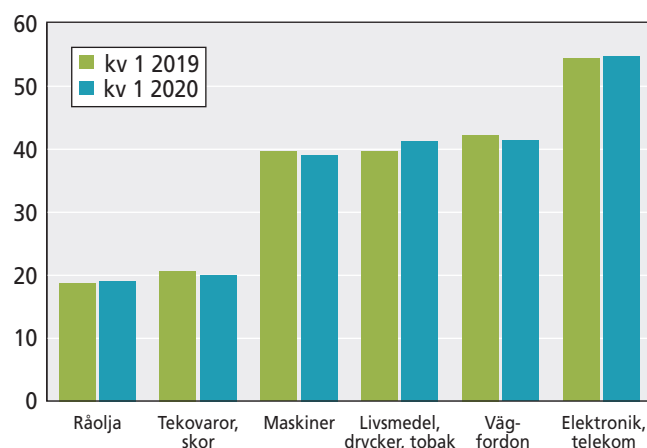
Importen sjönk svagt

Importen sjönk första kvartalet svagt, med 0,2 procent, mätt i säsongrensade och fastprisberäknade tal, enligt NR. Det är lägre än genomsnittet den senaste tioårsperioden på 1,0 procent. Både importen av varor och tjänster sjönk med 0,2 procent jämfört med kvartalet innan. Importen hade därmed en svagt positiv påverkan på kvartalets BNP-utveckling och drog upp den med 0,1 procentenheter.

Enligt statistik från utrikeshandeln, har det inte skett några större förändringar bland de största importprodukterna sedan första kvartalet förra året, se diagrammet nedan¹. Elektronik och telekom har fortsatt det klart största importvärdet och utgör runt 15 procent av den totala varuimporten. Därefter följer importen av vägfordon. I likhet med exporten av vägfordon så har personbilarna ökat medan importen av delar och tillbehör samt övriga transportmedel minskat sedan ifjol. Importen av livsmedel är nästan lika stor som av vägfordon. Livsmedelsimporten har ökat med 4 procent i löpande priser, vilket är den högsta ökningstakten bland de större importprodukterna. Andra betydande importprodukter är maskiner, textilier och skor samt råolja.

Sveriges största importprodukter

Enligt SITC varufördelning, miljarder kronor

Källa: Utrikeshandel med varor

¹ Varorna är indelade enligt SITC (Standard International Trade Classifications).

Ökad import från Norge

Tyskland är det land Sverige importerar klart mest ifrån. Nästan var femte importerad vara kommer därifrån. Näst mest importeras från Norge och det är en importmarknad som har vuxit mycket snabbt, med 26 procent i löpande priser, sedan första kvartalet förra året. Ökningen förklaras främst av en markant ökning av importen av råolja. Samtidigt rasade råoljeimporten från Ryssland. Fjärde och femte största importmarknad är Nederländerna och Danmark. Därefter följer Kina och Storbritannien, från vilka importen har sjunkit det senaste året. Förutom en minskad import från Storbritannien så sjönk även exporten dit. Sveriges minskade handel med Storbritannien kan ha ett samband med landets EU-utträde tidigare i år även om handeln fortskrider som vanligt fram till årsskiftet. Under första kvartalet hade coronapandemin en betydligt större påverkan i Kina än i Sverige, vilket kan förklara den minskade importen därifrån. Under 2019 ökade importen från Kina rejält, det var den av de större importmarknaderna som växte snabbast.

Sveriges största varuimportmarknader

Andel av total varuimport enligt SITC varufördelning, avser första kvartalet 2020

Mottagarland	Andel i %	Förändring i % kv 1 2020/kv 1 2019
Tyskland	18,6	1
Norge	10,7	26
Nederländerna	9,3	1
Danmark	6,7	-3
Kina	4,6	-12
Storbritannien	4,6	-9
Polen	4,5	2
Belgien	4,4	-4
Finland	4,3	-14
Frankrike	3,7	-6

Källa: Utrikeshandel med varor

Positivt handelsnetto gentemot Kina första kvartalet

Sverige har ett negativt varuhandelsnetto gentemot Tyskland som vi importerar betydligt mer ifrån än vi exporterar till dem. Tidigare har Sverige haft ett tydligt handelsöverskott vis-à-vis Norge, men i och med den kraftiga importökningen därifrån så var den svenska exporten dit och importen därifrån ungefär lika stora första kvartalet. Gentemot USA, Danmark och Finland har Sverige ett positivt handelsnetto. Sveriges export till Kina ökade snabbt första kvartalet samtidigt som importen minskade. Sammantaget blev också varuhandelsnettot gentemot landet positivt, vilket det inte var förra året.

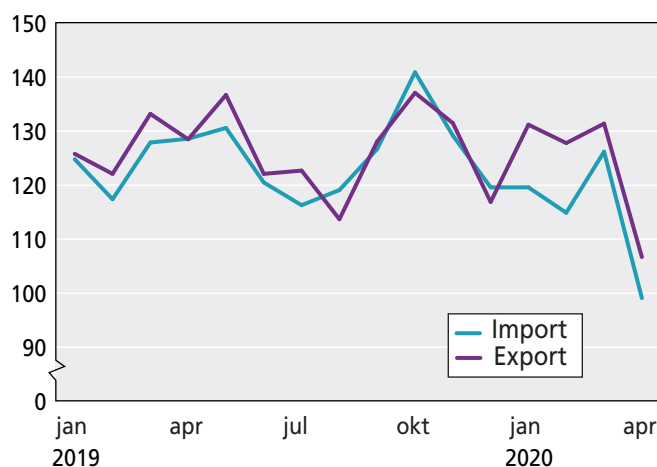
Kraftigt minskad utrikeshandel i april

I statistiken över första kvartalet märks som tidigare nämnts ingen större påverkan från coronakrisen som slog till med full kraft i Sverige först kring mitten av mars. Under hela april har dock påverkan från pandemin varit väldigt tydlig i samhället. Statistik från utrikeshandeln visar att både exporten och importen av varor sjönk kraftigt i april jämfört med samma månad året innan. Värdet på exporten sjönk med

17 procent medan importen minskade ännu mer, med 23 procent, jämfört med april 2019. Sverige hade ett positivt handelsnetto under kvartalet. Varuhandeln med länder utanför EU var positivt medan EU-handeln gav ett underskott.

Total varuexport och varuimport

Miljard kronor, löpande priser

Källa: Utrikeshandel med varor

Data t.o.m. april 2020

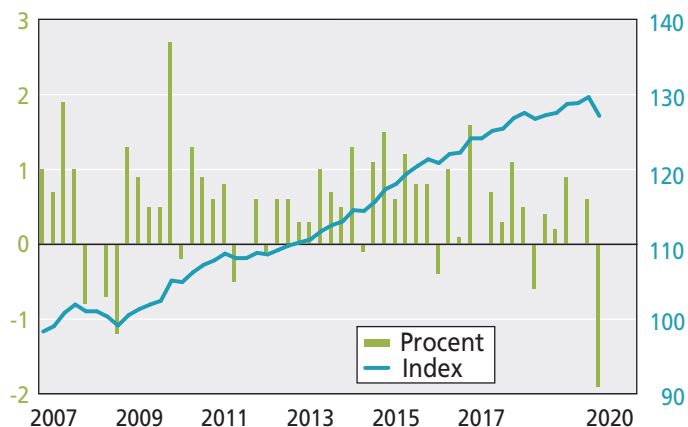
Även enligt aktivitetsindikatorn, som använder NR:s definitioner, sjönk exporten och importen kraftigt i årstakt. Både handeln med varor och tjänster minskade markant i april, men för både exporten och importen sjönk handeln med varor mer än tjänstehandeln.

Hushållen minskade rejält på utgifterna

Första kvartalet minskade hushållens konsumtion med 1,9 procent, säsongrensat och jämfört med fjärde kvartalet 2019. Nedgången är till viss del en effekt av coronapandemin som slog till på allvar i Sverige i mitten av mars. Rekommendationer om social distansering för att minska smittspridningen begränsade människors rörelsefrihet och efterfrågan på tjänster och varor minskade. Förmodligen dämpades konsumtionen ytterligare av att antalet varslade steg till rekordhöga nivåer i mars. Men det finns även andra orsaker, som inte har någon direkt koppling till det pågående virusutbrottet, som förklarar konsumtionsminskningen.

Hushållens konsumtionsutgifter

Procentuell förändring från föregående kvartal (vå) samt index 2007=100 (höst). Säsongrensade kvartalsvärden

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2020

Hushållskonsumtionen stod för det största negativa bidraget till BNP-utvecklingen och sänkte tillväxten med 0,8 procentenheter. Hushållskonsumtionen står för ungefär 43 procent av BNP och stora upp- och nedgångar får därför stor påverkan på utfallet.

Historiskt stor nedgång i konsumtionen

Nedgången i hushållskonsumtionen under första kvartalet är historisk och man får gå tillbaka till början av 1980-talet för att hitta en större nedgång för ett enskilt kvartal. Inte ens under den senaste finanskrisen eller 1990-talskrisen backade konsumtionen så mycket på så kort tid. Under 1990-talskrisen föll den dock under flera kvartal i början på decenniet. Det fanns flera anledningar till det. Den stora skattereformen 1990/1991 begränsade ränteavdragen och hushållens räntekostnader för bostadslån ökade kraftigt. Det tvingade hushållen att hålla nere andra utgifter och konsumtionen föll kraftigt. Samtidigt steg arbetslösheten till en hög och ihållande nivå, vilket förmodligen dämpade konsumtionsviljan ytterligare.

Under finanskrisen påverkades inte hushållskonsumtionen lika mycket. Hushållens köpkraft stimulerades genom kraftiga räntesänkningar och finanspolitiska stimulanser, vilket underlättade konsumtion trots att arbetslösheten steg.

Hittills under coronakrisen har flera stödåtgärder lagts fram för att mildra effekterna för de som blir arbetslösa. Bland annat har ersättningsnivåerna i arbetslöshetsförsäkringen tillfälligt höjts. Det kan, i likhet med finanskrisen, motverka en del av den minskade konsumtionsviljan. Däremot skiljer sig denna kris mot tidigare kriser då efterfrågan från de som fortfarande har utrymme att konsumera dämpas till följd av vidtagna åtgärder för att minska smittspridningen.

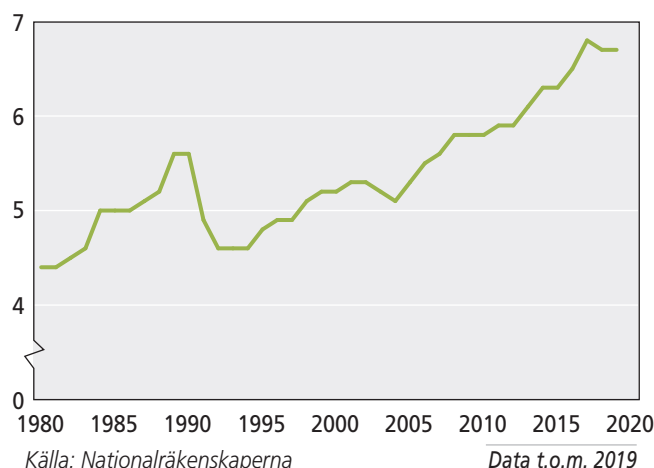
Hotell- och restaurangbesöken minskar i spåren av krisen

Hotell- och restaurangbranschen har drabbats hårt av krisen. Det speglas även i hushållskonsumtionen där just denna utgiftspost minskade kraftigt första kvartalet. Minskningen på 7,3 procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal, motsvarande knappt 3 miljarder i fasta priser, var bland de största nedgångarna för ett enskilt kvartal på över 30 år. Sammantaget la hushållen nästan 35 miljarder på restaurangbesök och hotellvistelser under första kvartalet. Största delen av utgifterna, nästan 90 procent, gick till restaurangbesök.

I början av 1980-talet la hushållen drygt 4 procent av de totala konsumtionsutgifterna på hotell- och restaurangbesök. Andelen steg sedan fram till 1990-talskrisen innan de vände ner och planade ut. Sedan mitten av 1990-talet har andelen, med några få undantag, ökat och särskilt snabbt från 2012 till 2017 då andelen uppgick till nästan 7 procent. Restaurangmomsen sänktes vid årsskiftet 2012, vilket kan ha ett samband med uppgången. De senaste två åren har andelen minskat något.

Hushållens utgifter för hotellvistelser och restaurangbesök

Andel av hushållens totala konsumtionsutgifter, procent, löpande priser

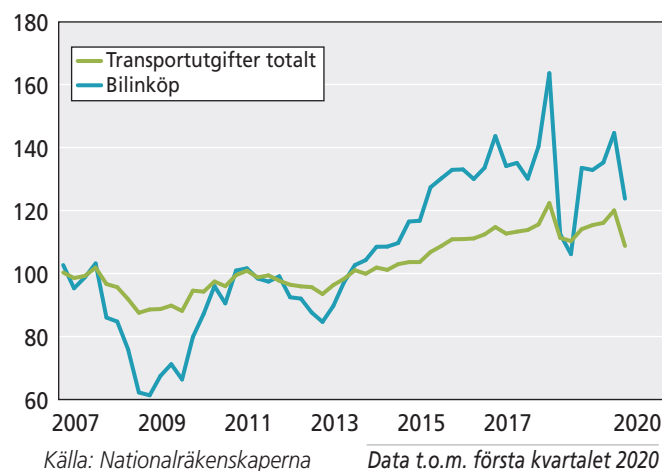

Transportutgifterna gav det största negativa bidraget

Första kvartalet var det framförallt minskade utgifter för transporter och fordon samt en kraftig nedgång i utlandskonsumtionen som sänkte den totala konsumtionsutvecklingen. Transportutgifterna minskade med 9,4 procent jämfört med kvartalet innan. Det sänkte hushållens totala konsumtion med 1,2 procentenheter. Den svaga utvecklingen var främst en effekt av de ändrade fordonsskattegränserna som infördes vid årsskiftet. Det fick bilförsäljningen av nya bensin- och dieseldrivna bilar att öka fjärde kvartalet 2019, vilket byttes mot en rekyl nedåt under första kvartalet i år. Till viss del påverkade även coronapandemin då försäljningen av både nya och begagnade bilar minskade under kvartalet. Det är vanligt att stora kapitalköp såsom bilar skjuts på framtiden när den ekonomiska osäkerheten ökar. Det skedde under finanskrisen 2008, men bilinköpen minskade även några år senare när skuldkrisen skapade osäkerhet i världsekonomin.

Hushållens utgifter för transporter och bilar

Säsongrensade kvartalsvärden. Index 2007=100

Förutom inköp av bilar ingår även driftskostnader för fordon och utgifter för transporttjänster, som till exempel järnvägs- och flygresor samt kollektivtrafik. På denna detaljerade nivå sker ingen säsongrensning, men i faktiska tal och jämfört

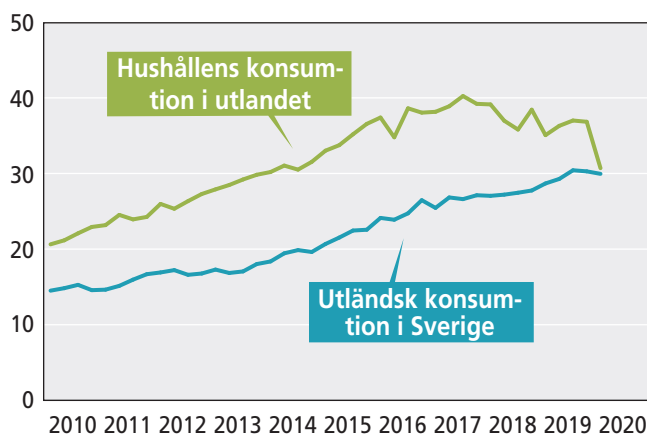
med första kvartalet ifjol, framgår det att framförallt hushållens efterfrågan på flygresor minskade kraftigt under första kvartalet.

Hushållen konsumerade mindre från utlandet

Ett minskat flygande bidrog sannolikt också till att svenskarnas konsumtion utomlands minskade kraftigt, med hela 16,7 procent, säsongrensat och jämfört med föregående kvartal. Om utlandsresorna minskade spenderade hushållen per automatik mindre pengar på resor i andra länder. Det går dock inte avgöra hur stor denna effekt var och det finns även annat, som inte har en direkt koppling till coronapandemin, som till viss del kan förklara den kraftiga nedgången. Exempelvis kan en redan vikande konjunktur och en svag krona ha dämpat hushållens lust att resa utomlands. Det stöds av att trenden för utlandskonsumtionen har varit avtagande sedan slutet på 2017. Dessutom ingår även köp från utländska internetsajter i konsumtionsgruppen. Sammantaget drog utgiftsposten ner hushållskonsumtionen med 1,1 procentenheter.

Svensk konsumtion i utlandet och utländsk konsumtion i Sverige

Säsongrensade värden, fasta priser, referensår 2019, miljarder kronor

Källa: Nationalräkenskaperna

Data t.o.m. första kvartalet 2020

Även utländska besökares konsumtion i Sverige minskade, men inte alls lika mycket. Här ingår utgifter som spenderas i samband med utländsk turism i Sverige men även utländska köp från svenska internetsajter. Första kvartalet ökade konsumtionen av streamingtjänster vilket motverkade en del av nedgången. Totalt minskade den utländska konsumtionen i Sverige med 1,1 procent jämfört med kvartalet innan. I uppgifterna över hushållskonsumtionen ska endast svenska hushålls konsumtion ingå. Därför exkluderas utländska besökares konsumtion i Sverige, vilket detta kvartal innebar en justering av konsumtionsutvecklingen med 0,1 procentenheter.

Första kvartalet minskade även utgifterna för kläder och skor vilket drog ner konsumtionen med 0,1 procentenheter. Hushållen minskade även på utgifterna för kommunikation, utbildning och övriga varor och tjänster. Det hade dock endast marginell påverkan på den totala konsumtionsutvecklingen.

Hushållens konsumtionsutgifter första kvartalet 2020

	Andel av hushållens konsumtion, %	Säsongrens. volymförändring, jmf med kv 4 19, %	Bidrag till hushållens konsumtionsökning, procentenheter
Boende	26,9	0,5	0,1
Livsmedel och alkoholfria drycker	12,7	2,6	0,3
Fritid och underhållning	11,3	2,8	0,3
Övriga varor och tjänster	11,3	-0,1	0,0
Transporter och fordon	11,2	-9,4	-1,2
Restauranger, hotell	6,5	-7,3	-0,5
Möbler m.m.	5,7	1,6	0,1
Hälsa- och sjukvård	3,8	2,6	0,1
Kläder och skor	3,3	-1,5	-0,1
Alkoholhaltiga drycker och tobak	3,1	0,8	0,0
Post och telekommunikation	3,0	-1,2	0,0
Utbildning	0,4	-0,6	0,0
Svenskars konsumtion utomlands	5,3	-16,7	-1,1
Utländska besökares konsumtion i Sverige	-4,7	-1,1	0,1
Hushållens totala konsumtion	100,0	-1,9	-1,9

Källa: Nationalräkenskaperna

Ökad livsmedelskonsumtion första kvartalet

Närmast efter boendekostnaderna, som är hushållens största utgiftspost, så la hushållen mest pengar på livsmedel första kvartalet. Konsumtionen av livsmedel vände upp efter att ha minskat två kvartal i rad och ökade med 2,6 procent.

Uppgången i livsmedelskonsumtionen sammanfaller med utvecklingen i detaljhandelsindex som visade att dagligvaruhandeln, som mest utgörs av livsmedelshandel, ökade sin andel av detaljhandeln i mars. En stigande oro för coronaviruset fick hushållen att hamstra livsmedel under några veckor i mars. I april var bunkrandet över och försäljningen inom dagligvaruhandeln minskade kraftigt.

Första kvartalet la hushållen även mer pengar på fritid och underhållning. I säsongrensade tal ökade utgiftsposten med 2,8 procent och gav, i likhet med livsmedelskonsumtionen, ett positivt bidrag på 0,3 procentenheter till hushållskonsumtionen. Även utgifterna för hälsa- och sjukvård samt möbler och heminredning ökade och lämnade positiva bidrag.

Konsumtionen fortsatte att minska i april

Coronapandemin har, som tidigare nämnts, på kort tid satt avtryck i hushållens konsumtion trots att effekterna under första kvartalet begränsades till några veckor i mars. Indikatoren för hushållens konsumtion (HUKO-indikatoren), som publiceras varje månad, visar att konsumtionen fortsatte att minska i april. Jämfört med mars minskade den totala konsumtionen med 4,8 procent, säsongrensat. I årstakt var nedgången 10,0 procent. Utfallet säger dock inget om konsumtionsutvecklingen för hela andra kvartalet. Det vet vi först i slutet av augusti när BNP-utfallet för andra kvartalet publiceras.

Kontaktpersoner: Maria Schoultz, 010-479 40 74 och Jenny Lunneborg, 010-479 44 42

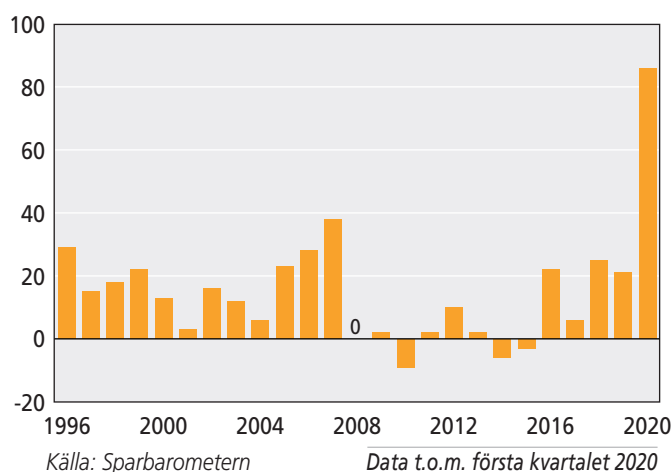
Hushållens sparande på bankkonton

Stor effekt på hushållens kontosparande

Coronapandemin förändrade hushållens sparbeteende redan under första kvartalet 2020. Den ökande försiktigheten syntes i ett rekordhøgt sparande på bankkonton. Samtidigt sålde hushållen av fonder som har högre risk men historiskt sett haft en betydligt högre avkastning.

Coronapandemin slog till med full kraft i Sverige först i mitten på mars, men påverkan blev ändå stor på hushållens finansiella placeringar under första kvartalet 2020. Sparandet på bankkonton var rekordhøgt under kvartalet¹.

Hushållens nettoinsättningar på bankkonton, första kvartalet
Miljarder kronor

Nettoinsättningarna, det vill säga insättningarna minus uttagen på bankkonton, var 86 miljarder kronor. Insättningarna på bankkonton var nästan uteslutande sparande på så kallade avistakonton, vilket innebär att innehavaren har direkt tillgång till sitt kapital och inte har sitt kapital bundet. Sparandet på bankkonton första kvartalet i år var 65 miljarder högre än samma kvartal föregående år. Det var även 71 miljarder högre än genomsnittet för ett första kvartal de senaste 25 åren som i genomsnitt legat på 15 miljarder.

Vanligtvis är kontosparandet störst under andra kvartalet, då merparten av skatteåterbäringen och aktieutdelningarna betalas ut. Sparandet på bankkonton kan ses som det som blir kvar, efter konsumtion och investeringar, i slutet av en period. Därmed är exempelvis en skatteåterbäring endast en insättning om man inte hunnit konsumera eller investera den innan periodens slut. Under första kvartalet i år gick hushållskonsumtionen ner i jämförelse med föregående kvartal, vilket bör ha bidragit till det höga banksparandet.

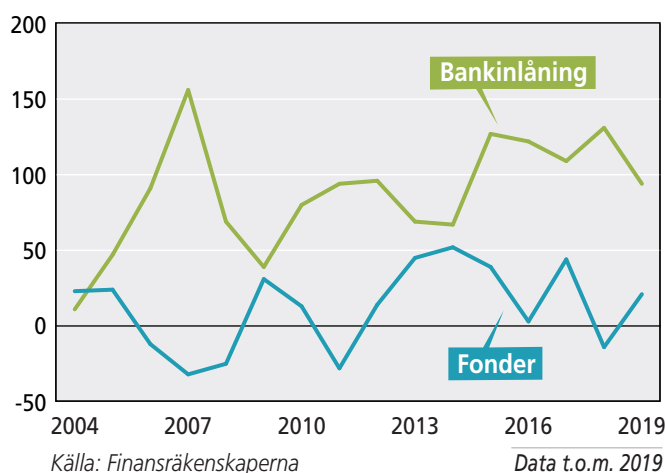
Den näst högsta noteringen under ett första kvartal, var 2007 då sparandet var 38 miljarder kronor². Det var innan förmögenhetsbeskattningen avskaffades 2008. Så länge denna skatt fanns hade hushållen ett incitament att ta ut pengarna i slutet av året för att sedan sätta in dem igen i

början på nästa år. Även om sparandet var høgt under första kvartalet 2007 och hushållen hade incitament att sätta in pengar så var det beloppet mindre än hälften av kontosparandet i år.

Hushållen flydde sina fondplaceringar

En bidragande orsak till det høga banksparandet under första kvartalet i år var att hushållen nettosålde fonder för 52 miljarder kronor. Detta är den största fondförsäljningen någonsin för ett enskilt kvartal. Tidigare rekordnivå var fjärde kvartalet 2018 då hushållen nettosålde fonder för 22 miljarder kronor. Det är inte ovanligt att hushållen blir mer försiktiga i sina placeringar under kristider, och därmed i större utsträckning än annars väljer sparformer med lägre risk. Under de senaste femton åren kan man se ett tydligt negativt samband mellan köp och försäljning av fonder och banksättningar och uttag på bankkonton. Det innebär att pengarna från en eventuell fondförsäljning kommer in på bankkonton och bidrar till ett høgre sparande givet att den inte konsumeras eller investeras.

Hushållens fonder och bankinlåning
Transaktioner, miljarder kronor

Ökat sparande på bankkonton

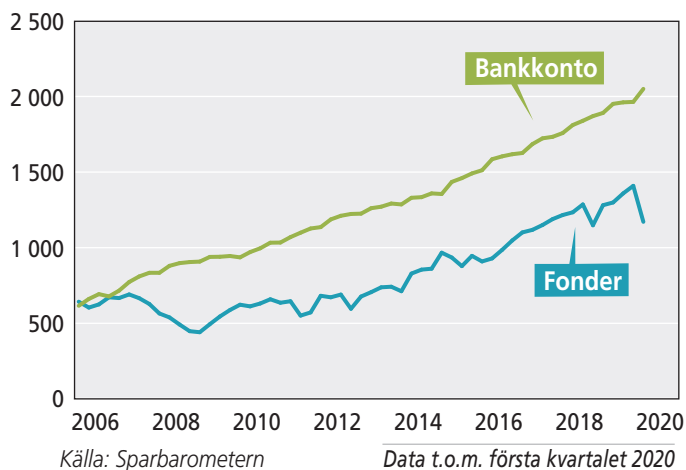
Hushållen har under de senaste åren placerat allt mer pengar på bankkonton trots ett lågt ränteläge. Sparandet på bankkonton har under de senaste fem åren varit mellan ungefär 90 och 130 miljarder per år. Det är med det hittills högsta kontosparande var dock 2007, året innan finansskriens utbrott, då det uppgick till 156 miljarder kronor. Helåret 2020 har goda förutsättningar att bli ett nytt rekordår för banksparandet i och med det extremt høga sparandet första kvartalet. Samtidigt har flera företag meddelat att de

¹ Statistiken är inte korrigerad för inflation och tar inte hänsyn till Sveriges befolkningstillväxt.

² Det motsvarar 44 miljarder kronor med dagens prisnivå.

i år kommer att minska eller helt avstå från att göra aktieutdelningar överhuvudtaget. Det kommer sannolikt att leda till ett lägre kontosparande, för framför allt andra kvartalet i år. Dessutom kommer förmodligen permitteringar och högre arbetslöshet påverka den disponibla inkomsten efter första kvartalet i år och således kunna ha en påverkan på sparandet på bankkonton.

Hushållens innehav på bankkonto och i fonder Miljarder kronor

Hög avkastning på fonder över tid

Sedan 1996 har hushållens förmögenhet på bankkonton ökat år för år på grund av höga banksäkringar. Vid utgången av första kvartalet i år var hushållens förmögenhet på bankkonton 2 050 miljarder. Det är en fördubbling på tio år. Under samma period har fondförmögenheten också nästan fördubblats och uppgick till 1 171 miljarder kronor i slutet av första kvartalet. Tillväxten i fondförmögenheten beror dock främst på stora positiva värdeförändringar, till följd av de senaste årens börsuppgångar. Under de senaste tio åren har Stockholmsbörsen gått upp omkring 80 procent och värdeförändringen på hushållens fonder var runt 50 procent. Detta kan jämföras med värdeförändringen på bankkonton som varit nära noll. Hushållens totala köp av fonder har under de senaste tio åren varit nästan 140 miljarder vilket kan jämföras med det totala sparandet på bankkonton som varit över 1 000 miljarder kronor. Således placerar hushållen betydligt mer på bankkonton, men tillgångarna i fonderna växte ändå närapå i samma takt.

Kontaktpersoner: Frida Frånlund, 010-479 58 25 och Nicolai Nystrand, 010-479 45 45

Coronaeffekter på näringslivet

Kraftiga nedgångar i näringslivet

Det stod tidigt klart att coronapandemin skulle få omfattande konsekvenser för näringslivet. Den ekonomiska korttidsstatistiken som finns tillgänglig för mars och april visar också att företagens produktion och försäljning har minskat kraftigt under pandemins första tid.

Coronapandemin har på mycket kort tid ändrat förutsättningarna för näringslivet, och effekterna av den kommer oundvikligen återspeglas i den ekonomiska statistiken under lång tid framöver. Än så länge är tillgången till data begränsad och därmed även möjligheten att göra fördjupande analyser. Men efter den omvälvande utvecklingen sedan mitten av mars finns det goda skäl att förvänta tydliga spår av pandemin i den ekonomiska korttidsstatistiken för mars och april. I denna artikel beskrivs utvecklingen i det svenska näringslivet med utgångspunkt i tillgänglig statistik över produktion, omsättning och orderingång. Förutom utvecklingen totalt och i industrin respektive tjänstenäringsarna redogörs för vissa enskilda branscher som bedöms vara särskilt intressanta genom sin betydelse för näringslivets totala förädlingsvärde. Särskilt fokus riktas även mot de delar av näringslivet som direkt berörs av åtgärder som vidtagits för att begränsa smittspridning i samhället.

I artikeln presenteras också viss jämförbar statistik från några andra länder i Norden och EU. Sverige har uppmärksammat internationellt för en strategi som hittills inte medfört lika genomgripande åtgärder som i många andra länder. Till exempel har företag inte tvingats stänga ned sina verksamheter under pandemin, vilket förekommit i flera länder. Ur ett ekonomiskt perspektiv är det naturligtvis av stort intresse att jämföra hur näringslivet har utvecklats under så olika förhållanden. I artikeln görs dock inget försök till en jämförande analys, och det finns förstås andra faktorer än pandemin som förklarar variationen mellan länderna.

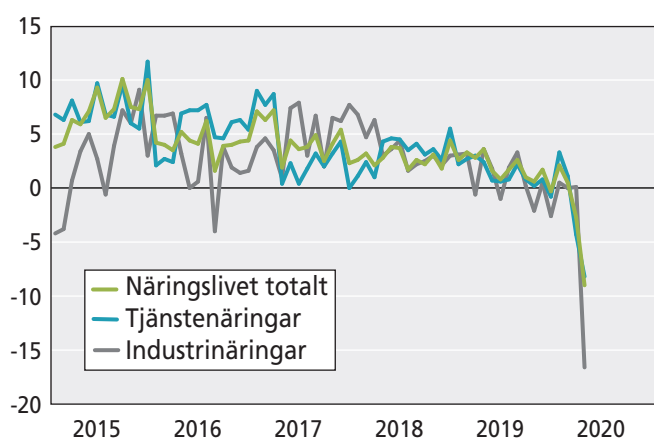
Konjunkturläget inför coronapandemin

Vid utgången av februari 2020 kunde näringslivet se tillbaka på en mycket lång period av positiv tillväxt. Med undantag för december 2019 hade produktionen varje månad varit högre än motsvarande period året innan sedan januari 2014. Under 2019 fanns dock vissa tecken på en avmattning i konjunkturläget, vid sidan av den måttliga nedgången i produktion under årets sista månad. Till exempel visade Produktionsvärdeindex (PVI) en vikande takt i årsutveckling för den totala produktionen inom näringslivet under slutet av 2019. Motsvarande trend sågs också i industrins orderingång, som under andra halvåret uppvisade negativa årsutvecklingstal. 2020 inleddes dock med en viss återhämtning i produktionen under årets två första månader. Detta förklarades framför allt av en positiv utveckling inom

tjänstenäringsarna, som utgör omkring två tredjedelar av det svenska näringslivet. Produktionen i industrin var i stort sett oförändrad på årsbasis under januari och februari. Industrin står för ungefär en femtedel av förädlingsvärdet i det svenska näringslivet.

Näringslivets produktion

Kalenderkorrigerad årsutveckling i procent

Källa: Produktionsvärdeindex

Data t.o.m. april 2020

Mars och april 2020 – vad visar statistiken?

I överensstämmelse med vad som förväntats återspeglar statistiken den nya situation som näringslivet befinner sig i som en följd av coronapandemin. Även om olika segment inom näringslivet påverkats i varierande grad, visar tillgänglig statistik över produktion, omsättning och orderingång att det totala näringslivet utvecklats negativt under mars och april. På branschnivå finns dock tydliga skillnader i utfall. Flera av de branscher som tyngs av stora nedgångar är sådana som direkt berörs av åtgärder som vidtagits för att begränsa smittspridning. Ett fåtal branscher redovisar uppgångar i spåren av pandemin.

Brant fall i näringslivets produktion

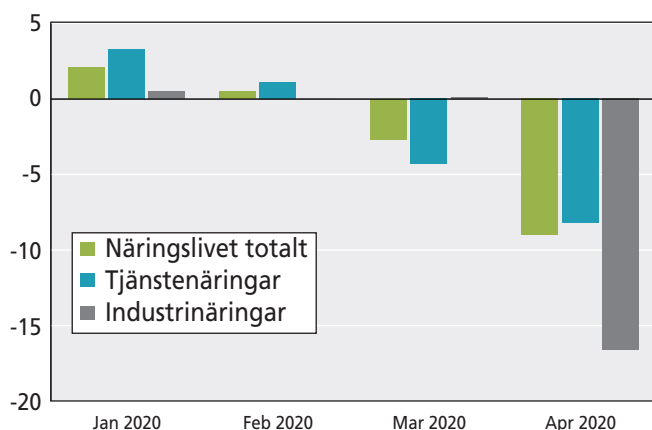
Produktionen i näringslivet backade med 2,7 procent på årsbasis i kalenderkorrigerade tal under mars, vilket var den hittills största nedgången som noterats för PVI sedan tidseriens startpunkt i januari 2011. Det var framför allt utvecklingen i den dominerande tjänstenäringsarna som förklarade nedgången. Från årsutvecklingstal för tjänstenäringsarna på 3,3 och 1,1 procent i januari respektive februari föll motsvarande tal till -4,3 i mars. Produktionen i industrin ökade däremot marginellt under månaden. Månadsskattningsarna för industrins produktion är dock förknippade med en viss osäkerhet eftersom de inte är korrigerade för eventuella lagereffekter. Närmare bestämt måste man beakta att en del av försäljningen som ligger till grund för skattningsarna av produktionen kan ha skett från lager eller omvänt att

produktionen kan ha överstigit försäljningen om lager har byggts upp. För hela det första kvartalet visar lagerkorrigerat PVI att en viss lageruppbbyggnad skett för industrin totalt, vilket innebär att månadsskattningarna sammantaget underskattat produktionen något under perioden. Eftersom lageruppgifter enbart finns tillgängliga kvartalsvis kan dock förändringen inte härledas till enskilda månader.

Produktionsnedgången i mars var sammantaget betydande, men föreföll ändå begränsad till tjänstenäringarna sett utifrån en aggregerad nivå. Utfallet i april visar dock tydligare hur effekterna av coronapandemin påverkat hela näringslivet. Produktionen i det totala näringslivet var under månaden 9,0 procent lägre än april 2019, i kalenderkorrigerade tal. Nedgången för tjänstenäringarna på årsbasis var 8,2 procent. Industrin, som lyckats hålla sig strax ovanför nollstrecket i mars, redovisade en nedgång på 16,6 procent i april jämfört med samma månad föregående år. Nedgången i industrin var särskilt tydlig bland verkstadsbranscherna. Till exempel backade övrig maskinindustri med 28,9 procent och motorfordonsindustrin med 75,2 procent på årsbasis. Dessa två branscher står tillsammans för omkring 7 procent av näringslivets totala förädlingsvärde.

Näringslivets produktion

Kalenderkorrigerad årsutveckling i procent

Källa: Produktionsvärdeindex

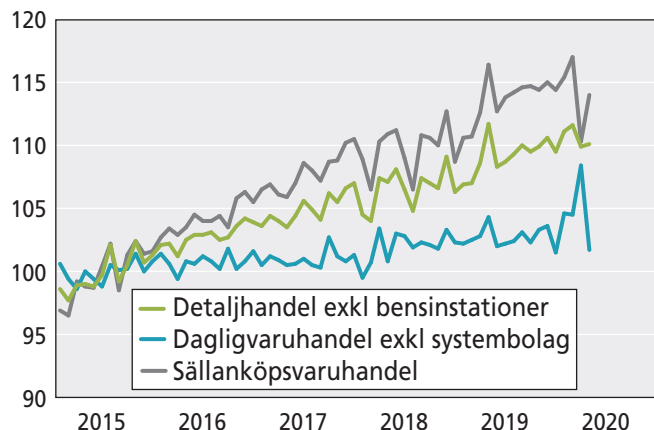
Negativ utveckling för totala detaljhandeln

Inom detaljhandeln skedde ett skifte i mars då sällanköpsvaruhandeln tappade andelar samtidigt som dagligvaruhandeln, som främst består av försäljning av livsmedel, ökade sin andel av den totala detaljhandeln. I säsongsrensade tal visade sällanköpsvaruhandeln en nedgång i försäljningsvolym med 5,7 procent, medan dagligvaruhandeln exklusive systembolaget visade en uppgång på 3,7 procent, jämfört med februari. Detaljhandelns totala månadsutveckling var ner 1,5 procent i mars. Detaljhandelns försäljning är en viktig komponent i hushållens konsumtion, och försäljningsutvecklingen kan ställas i relation till den minskning om 5,3 procent på månadsbasis som noterades i hushållskonsumtionen under mars månad. I april visade sällanköpsvaruhandeln en uppgång medan försäljningen inom dagligvaruhandeln exklusive systembolaget minskade jämfört med mars. Den totala försäljningsvolymen inom detaljhandeln var 0,2 procent högre i april jämfört med mars i säsongsrensade tal.

Sammantaget var detaljhandelns säsongsrensade försäljningsvolym 1,2 procent lägre i mars och april jämfört med årets två första månader.

Detaljhandelns omsättning

Index 2015=100, säsongsrensad

Källa: Detaljhandelns omsättningsutveckling

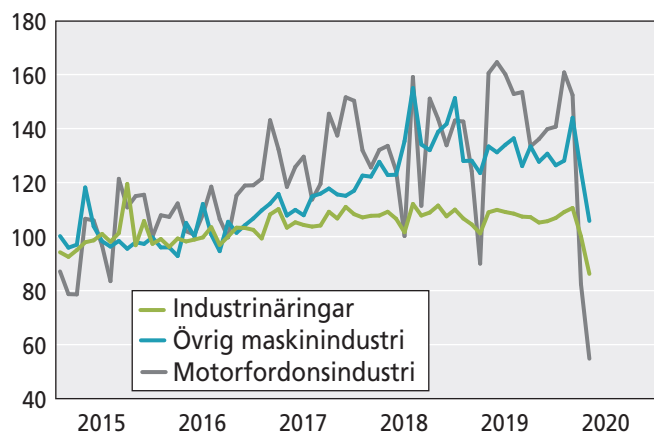
Data t.o.m. april 2020

Kraftigt minskad ordergång

Månadsutvecklingen för industrins ordergång föll brant i mars, och en majoritet av industrins delbranscher backade jämfört med februari. Nedgången i industrins totala ordervolym landade på 9,5 procent i säsongsrensade tal. Det är, med några få undantag, den största negativa månadsutvecklingen sedan finanskrisen 2008. Bland tunga branscher med stora negativa utfall återfanns motorfordonsindustrin och övrig maskinindustri som båda visade tvåsiffriga minskningar från februari. För motorfordonsindustrin var ordergången 45,9 procent lägre medan övrig maskinindustri fick 13,7 procent mindre i order från kunder. Dessa två branscher står tillsammans för omkring en tredjedel av industrins totala förädlingsvärde. Kemi- och läkemedelsindustrin var en av få branscher som visade positiv månadsutveckling. Branschen har en längre tid visat stark ordergång och fortsatte göra så även i mars.

Industrins ordergång

Index 2015=100, säsongsrensad

Källa: Industrins ordergång

Data t.o.m. april 2020

Under april fortsatte den negativa utvecklingen, och den totala ordergången inom industrin minskade med ytterligare

13,9 procent i säsongrensade tal jämfört med mars. Det stora fallet fortsatte i motorfordonsindustrin som återigen noterade en kraftig nedgång. Jämfört med mars föll orderingen i branschen med 33,5 procent. Övrig maskinindustri visade också dystra utvecklingstal på månadsbasis med 14,9 procent minskad ordervolym i april jämfört med mars. Precis som i mars var kemi- och läkemedelsindustrin en av få branscher som utvecklades positivt under månaden.

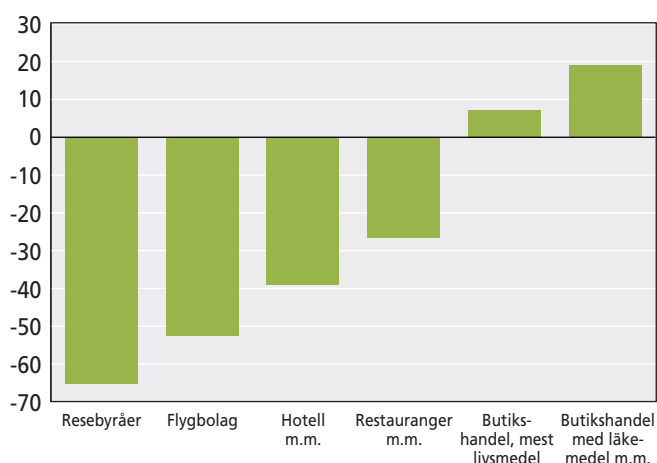
Betydande skillnader i omsättningsutveckling

Vissa branscher har berörts direkt av de åtgärder som vidtagits i Sverige och internationellt kring i synnerhet resande och social distansering. Detta återspeglades i kraftiga nedgångar för resebyråer och researrangörer samt flygbolag, vars omsatta volymer under mars var 65,1 respektive 52,5 procent lägre än samma månad föregående år i kalenderkorrigerade tal. Negativa utvecklingar noterades även i hotell- och restaurangbranscherna, där nedgången på årsbasis var 38,9 respektive 26,7 procent. Restaurangverksamheter har också direkt påverkats av krav på social distansering, som exempelvis begränsningar av tillåtna gäster.

Ett fåtal branscher visade i mars positiva utvecklingar som skulle kunna härledas till ändrade konsumtionsmönster till följd av pandemin. Till exempel var butiker med brett sortiment, mest livsmedel, och butikshandel med läkemedel, kosmetik etc. upp 7,2 respektive 19,0 procent på årsbasis i kalenderkorrigerade tal. I april vände årsutvecklingarna för dessa två branscher till svagt negativa. För tjänstebansherna som påverkades negativt i mars finns ännu ingen omsättningsstatistik publicerad för april.

Omsättning mars 2020

Säsongrensad månadsutveckling i procent

Källa: Tjänstesektorns samt detaljhandelns omsättningsutveckling

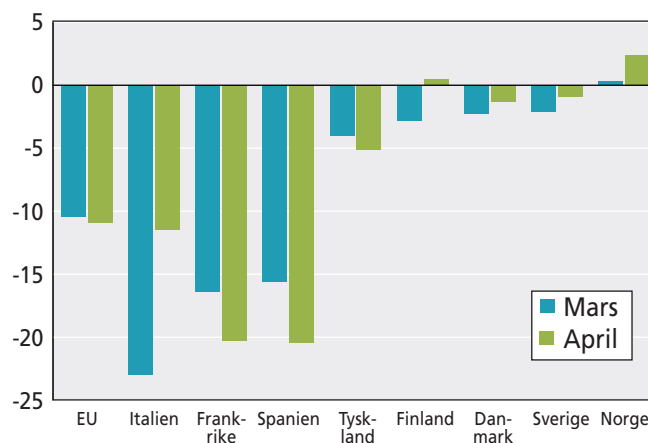
Stor skillnad mellan europeiska länder

En jämförelse med tillgänglig statistik för europeiska länder visar att pandemin påverkat näringslivet i länderna i olika utsträckning under mars. I södra Europa noterades stora nedgångar i industriproduktionen och detaljhandelns omsättning¹. I de flesta länderna fortsatte nedgången i detaljhandelns omsättning under april. Länder i norra Europa och framförallt de nordiska länderna uppvisade inte

samma stora negativa utfall. Coronaviruset fick som bekant tidigare spridning i de södra delarna av Europa med strikta restriktioner som följd, vilket naturligtvis kan vara en del av förklaringen till de olika utfallen under perioden. I skrivande stund är tillgången till statistik över industriproduktionen i april begränsad, och motsvarande värden för månaden kan därför inte redovisas.

Detaljhandelns omsättning mars och april 2020

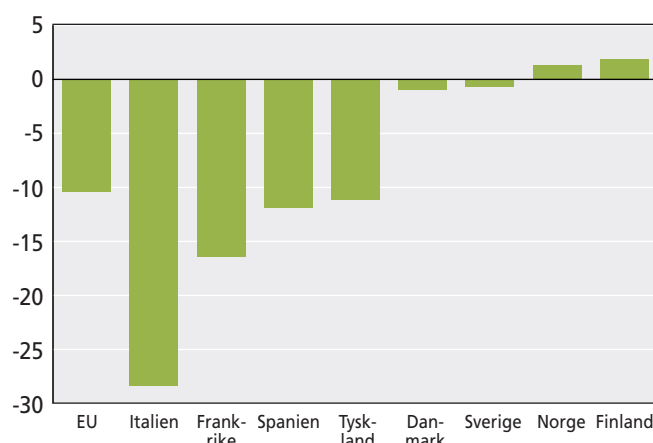
Säsongrensad månadsutveckling i procent

Källa: Eurostat

Industrins produktion mars 2020

Säsongrensad månadsutveckling i procent

Källa: Eurostat

Statistiken som ligger till grund för denna artikel är i stor utsträckning preliminär, och kan komma att revideras. Men det är troligt att helhetsbilden kommer att kvarstå även i den definitiva statistiken om en utveckling som på kort tid påverkat näringslivet mycket negativt.

Värden som redovisas i artikeln är fastprisberäknade om inget annat anges.

Kontaktpersoner: Johan Nyström, 010-479 42 22 och Jonas Rutberg, 010-479 58 30

¹ Här avses detaljhandeln enligt definition G47 (detaljhandel utom med motorfordon och motorcyklar). Det skiljer sig åt från avsnittet tidigare i artikeln om den svenska detaljhandeln som avser 47 exkl. 47.3 (detaljhandel exkl. bensinstationer).

Asiatens påverkan på ekonomin

Vad kan pandemin 1957–1958 säga oss idag?

Den pandemi som för ett halvår sedan blott var en hypotes är nu högst reell. Den riskerar att påverka den ekonomiska aktiviteten för lång tid framöver. En tidigare allvarlig pandemi kan tjäna som bakgrund och jämförelse av förloppet. Den s.k. asiaten härjade i världen under några år på 1950-talet men lämnade förvånansvärt svaga avtryck i den ekonomiska statistiken.

För att försöka förstå de ekonomiska konsekvenserna av den pandemi som nu grasserar kan man gå tillbaka till närmast liknande händelse i Sverige och studera hur den hanterades samt vilka de ekonomiska konsekvenserna blev. Att jämföra olika pandemier med varandra är problematiskt eftersom man måste kunna ta hänsyn till de skillnader i sociala, ekonomiska och politiska omständigheter som förklarar förlopp och ekonomiska konsekvenser av de åtgärder som vidtagits under respektive tidsperiod. Ambitionen i detta arbete är betydligt mer begränsat och syftar främst till att beskriva den ekonomiska utvecklingen under de år som asiaten drabbade Sverige. Beskrivningen kan även tjäna som bakgrund till dagens diskussion om de åtgärder som nu genomförs för att minska konsekvenserna av covid-19.

Asiaten – en liten ättestupa

Den influensapandemi som i västvärlden kom att kallas asiaten spreds över världen under åren 1956–1958. I Stockholm kulminerade antalet smittade i oktober 1957¹ vilket betyder att asiaten påverkade den svenska ekonomin främst under andra halvåret 1957 och i början av 1958 när den andra pandemivågen svepte över landet. Att många blev sjuka berodde bl.a. på att det var ont om vaccin. Vaccin kunde därför endast ges till vissa utpekade grupper: vårdpersonal, de som var sjuka i hjärt- och kärlsjukdomar samt transportarbetare². Av de som insjuknade var skolungdomar och värnpliktiga överrepresenterade vilket troligtvis berodde på att de umgicks i stora grupper. Ett annat skäl till den snabba smittspridningen är att man tog asiaten med upphöjt lugn. Den var inte en förstasidesnyhet utan rapporterades med mindre rubriker. I Stockholm var den stora nyheten hösten 1957 invigningen av T-centralen³.

Om antalet smittade och dödligheten vet man väldigt litet⁴. En internationell studie som gjorts uppskattar globalt sett att 2,6–5,3 personer per 10 000 i befolkningen avled av asiaten under åren 1957–59⁵. Det skulle för Sveriges del, som då hade en befolkning på ca 7,4 miljoner, betyda att 2 900 ± 1 000 personer dog av asiaten. Äldre och sjuka riskerade i större utsträckning att dö än unga. Smittskyddsarbetet var inriktat på att skydda sjuka och gamla samt de som arbetade i vården⁶. Periodvis rådde besöksförbud på vårdavdelningar för sjuka och gamla. Medan större folksamlingar och idrotts-

evenemang tilläts utan restriktioner. Skolorna fortsatte också oförtrutet sin verksamhet förutom föräldramöten som inte var tillåtna.

Sjukdomssvacka i lågkonjunkturen

När det gäller ekonomisk statistik är underlaget begränsat. Den information om kvartalsmönster som enklast går att ta fram för Sverige avser industriproduktionen. På 1950-talet bidrog industrin med drygt en fjärdedel av BNP. Industriproduktionsindex som finns uppskattat per månad visar att industriproduktionen hade sin topp under första halvåret 1957 för att därefter plana ut. För att göra konjunkturmönstret mera tydligt i diagrammet nedan har trenden i den svenska industriproduktionen rensats bort⁷. Det bör betonas att konjunkturen redan var på väg ner när asiaten slog till. Möjligtvis fördjupade och förlängde pandemin den konjunkturavmattning som hade påbörjats första halvåret 1957. Företagen mötte den minskade efterfrågan 1957 och 1958 med permitteringar. År 1957 permitterades t.ex. industriarbetare under jul- och nyårshelgerna⁸. Influenzan spreds till en början mest inom grupper som inte var sysselsatta i produktionen och kulmen på pandemin nåddes först under fjärde kvartalet 1957. Men det tycks som nedgången i produktionen i slutet av 1957 blev bestående en lång tid in på det nya året och kanske till och med förvärrades i början av 1958. Därefter skedde en drygt årslång återhämtning bl.a. med stöd av efterfrågan från utlandet.

1 Olsson, A "Gamla tiders pandemier lär oss om framtiden", *Vårdfokus* nr 8, September 2006, <https://www.vardfokus.se/tidningen/2006/nr-8-2006-9/gamla-tiders-pandemier-lar-oss-om-framtiden/>.

2 *Dagens Nyheter* "Asiaten drabbar var femte svensk", 18:e oktober 1957 s 8.

3 *Dagens Nyheter* "70000 invigningsåkte via Centralen", 25:e november 1957, s 1.

4 Med tanke på att tidningsuppgifter anger att ca 100 tusen insjuknade per vecka i november 1957 kan man anta att stora delar av befolkningen blev smittad. Jfr *Dagens Nyheter* "Asiaten minskar i Stockholm, Norrlandslän drabbas hårdare", 20:e november 1957 s 11.

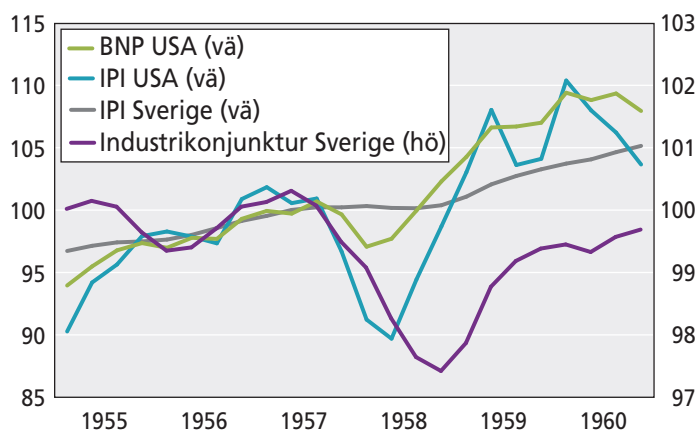
5 Vibaud, C, L Simonsen, R Fuentes, J Flores, M A Miller och C Chowell, "Global Mortality Impact of the 1957–1959 Influenza Pandemic", *The Journal of Infectious Diseases*, vol. 213, nr 5, 2016, s 738–745.

6 *Dagens Nyheter* "40000 stockholmare sjuka, influensan stänger även ålderdomshem", 18:e oktober 1957 s 8.

7 Konjunkturmönstret blir tydligare när trenden rensas bort jfr Sjögren och Wiklander "The Swedish Industrial Production Index 1913–2002 – Time Series Analysis", *Background Facts on Economic Statistics* 2003:7, Statistiska Centralbyrån 2003, diagram 23 s. 30.

8 *Dagens Nyheter* "Företagen och permitteringarna", 4:e december 1957 s 2.

BNP och industriproduktion Index 1957=100, säsongrensade värden

Källa: Sverige: Industriproduktionsindex samt egna beräkningar.
USA: Bureau of Economic Analysis.

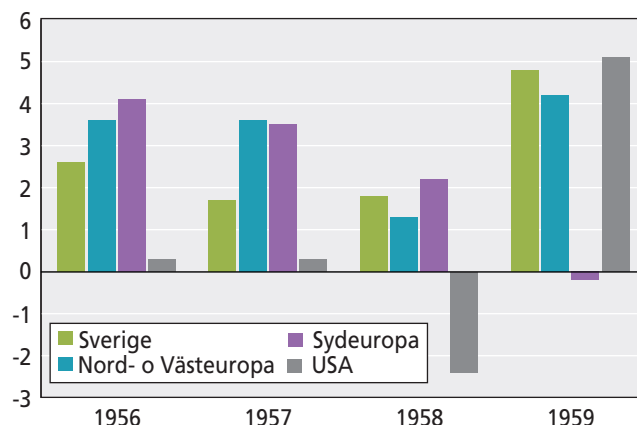
USA är ett av de få länder som har kvartalsstatistik över BNP för 1950-talet. Av diagrammet ovan framgår att förloppet är ungefär detsamma i USA som för Sverige. Den amerikanska ekonomin återhämtade sig snabbare än den svenska och redan i början av 1959 var den tillbaka på den långsiktiga tillväxtbanan. Industrikonjunkturer i USA vände upp redan andra kvartalet 1958, d.v.s. två kvartal tidigare än i Sverige. Som diagrammet visar vände även BNP i USA svagt uppåt det andra kvartalet 1958, alltså samma kvartal som industriproduktionen. I USA tog det således sju kvartal från att nedgången började i det tredje kvartalet 1957 till dess ekonomin hade återhämtat sig.

Industrins andel av BNP i USA var under 1950-talet ungefär densamma som i Sverige. Överfört till svenska förhållanden betyder det att BNP med stor sannolikhet vände upp samtidigt som industriproduktionen, d.v.s. först 1958. Asiaten påverkade den svenska ekonomin under ca 4–5 kvartal och kanske i mindre utsträckning tredje kvartalet 1957 då smittspridningen tog fart, två kvartal med smittspridning och sjukskrivningar samt ekonomisk nedgång ytterligare två kvartal delvis p.g.a. ekonomiska omvärldsfaktorer. De efterföljande fyra kvartalen skedde en snabb återhämtning. Det tog därmed cirka 2 år till dess att ekonomin i stort sett hade återhämtat sig från lågkonjunkturer som inleddes några månader innan smittspridningen på allvar påverkade den svenska ekonomin.

När många människor hostar får ekonomin lunginflammation

Jämför man utvecklingen i Sverige med Europa och USA framträder vissa olikheter. Som helhet noteras ingen större förändring av tillväxttakten i Väst- och Nordeuropa under 1957 medan för Sydeuropa och framförallt Sverige tycks avmattningen påbörjas redan i slutet av 1957. Den svaga tillväxten i USA 1956–1957 bör ses i ljuset av Koreakriget (1950–1953) då ekonomin gick på högvarv.

Förändring i BNP/capita Procent

Källa: Sverige: Nationalräkenskaperna, befolkningsstatistik samt egna beräkningar. USA: Bureau of Economic Analysis. Övriga länder: OECD

För 1958 syns en tydlig nedgång i tillväxten för hela Europa och i större utsträckning för Väst- och Nordeuropa än för Sydeuropa. För USA innebar kombinationen av lågkonjunktur och influensa att ekonomin krympte med drygt 2 procent 1958. Den relativa förändringen i tillväxttakt jämfört med Nord- och Väst- och Sydeuropa är dock inte dramatisk, -2,7 procentenheter för USA mot -2,3 procentenheter för Nord- och Väst- och Sydeuropa. Den stora skillnaden ligger annars i återhämtningen 1959. Medan länderna i Väst- och Nordeuropa samt USA återhämtade sig snabbt fortsatte nedgången i de sydeuropeiska länderna. Olikheter i industristruktur kan förklara en del av skillnaden men olikheten i förloppet kan också vara en följd av att Sydeuropa, då som nu, består av en större andel familjebaserade företag vars redovisning kan ha varit bristfällig.

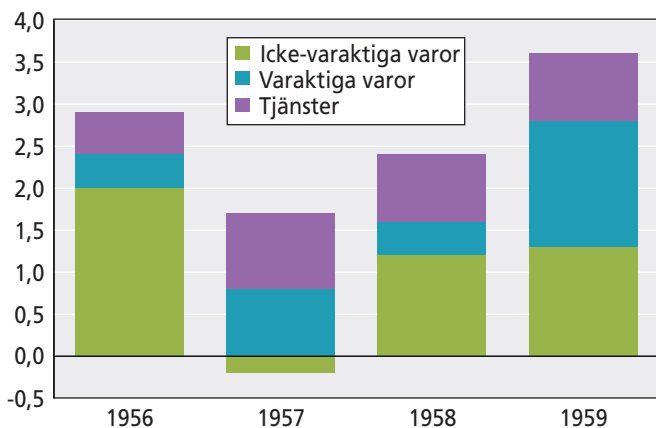
Varken hamstring eller panik på det coola 50-talet

För att beskriva den svenska ekonomin under åren med asiaten används data från SCB:s nationalräkenskaper¹. Det bör understrykas att det är svårt för att inte säga omöjligt att isolera den ekonomiska effekten av asiaten från annan påverkan på den svenska ekonomin. BNP-tillväxten 1957 respektive 1958 var cirka 1 procentenheter lägre än genomsnittet för andra halvan av 1950-talet. Dessutom var tillväxttakten 1959 långt över genomsnittet vilket i stort sett återförde ekonomin till utvecklingsbanan före pandemin. Sysselsättningseffekterna är svårare att bedöma då åren på 1950-talet kännetecknas av hög produktivitetstillväxt. Nedgången i den svenska ekonomin 1957 berodde främst på att den privata konsumtionens utvecklingstakt nästan halverades och endast bidrog med 1,0 procent till BNP-ökningen 1957 mot 1,8 procent året innan. Även minskade investeringar inom näringslivet drog ner tillväxten (se tabell nedan).

¹ Observera att det använda dataunderlaget följer äldre definitioner av nationalräkenskaperna och är hämtat från Statistiska meddelanden N 1975:98. Fördelen är att underlaget är mer detaljerat än vad som är tillgängligt efter senare revisioner av data för 1950-talet.

Toppen på pandemin var, som nämnts, under fjärde kvartalet 1957 men det är högst sannolikt att även den andra pandemivågen som började i december och varade en bit in på 1958 påverkade ekonomin i betydande grad. När man studerar effekterna på den privata konsumtionen är en sak slående, den tydliga minskningen för konsumtion av icke-varaktiga varor 1957 (livsmedel, bränslen, kläder, husgeråd m m)¹. Hamstring verkar inte ha varit ett omfattande fenomen då asiaten härjade i Sverige. Kombinationen av ökade sjukskrivningar och korttidspermittering gjorde att hushållsinkomsterna ökade mindre än tidigare.

Volymförändring av hushållskonsumtionen
Fördelad på konsumtionens varaktighet, procent

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar

Den allmänna sjukförsäkringen som infördes 1955 hade tre karensdagar och relativt låg ersättningsnivå² vilket kan förklara hushållens reaktion att minska konsumtionen när de framtida inkomsterna blev osäkra. Visserligen har den ekonomiska statistiken för 1950-talet brister, men det verkar ändå som att företagen inte reagerade lika snabbt som idag med varsel och friställningar utan först och främst sköt investeringarna på framtiden. Inom industrin byggdes lagren upp när efterfråga vek.

Öppna gränser för varor och virus

Den privata konsumtionens andel av efterfrågan under dessa år var i storleksordningen 60 procent av BNP medan exporten utgjorde ca 20 procent. I avsaknaden av kvartalsdata går det inte att säga hur stor del av hushållens förändrade konsumtionsbeteende som kan ha berott på den vikande konjunkturen, vilken inleddes före pandemin. Med tanke på att hushållens köp av bilar och andra varaktiga varor ökade 1957 är det rimligt att anta att krisen, som konjunkturen och pandemin innebar, skapade en substitutionseffekt, främst i slutet av året, då önskan om att bibehålla den reala balansen främst påverkade den del av konsumtionen som kortsiktigt gick att förändra. Men redan 1958 var bilden anorlunda.

Visserligen ökade både konsumtionen och investeringarna 1958 men det räckte inte för att motverka lagereffekten. Exporten var det stora problemet. Gränserna var öppna men efterfrågan från utlandet var oförändrad 1958. Under de

närmast föregående åren hade exporten vuxit med nästan 10 procent per år och bidragit med i genomsnitt knappt 2 procentenheter till BNP-ökningen. Samtidigt gjorde industriföretagen ansträngningar för att minska varulagren. Enligt tillgänglig statistik sänkte lagerminskningen inom industrin BNP-utvecklingen med 1,4 procentenheter.

Bidrag till BNP-utvecklingen från slutlig användning

BNP-tillväxt i procent och bidrag i procentenheter

	1956	1957	1958	1959
BNP	3,3	2,4	2,4	5,4
Privat konsumtion	1,8	1,0	1,5	2,3
livsmedel och medicin	0,4	0,0	0,5	0,4
kläder	0,3	0,2	0,1	0,2
motorfordon	0,1	0,3	0,0	0,4
resor, hotell och restaurang	0,0	0,0	-0,1	-0,1
Offentlig konsumtion	0,8	0,5	0,7	0,8
Näringslivets investeringar	0,4	0,0	1,5	0,9
Lagerförändring	-0,2	0,1	-1,2	-0,4
industrins lager	-0,6	0,7	-1,4	-0,5
Offentliga investeringar	0,1	0,4	0,5	1,2
Utrikeshandelsnetto	0,4	0,4	-0,6	0,6
export	1,9	1,9	0,0	1,3
import	-1,5	-1,5	-0,6	-0,7

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar

Återhämtningen under 1959 var både kraftfull och bred med bidrag från alla delar av ekonomin. Visserligen fortsatte industriföretagen att minska på lagren men investeringarna ökade i näringslivet vilket sammantaget bidrog positivt till BNP. Efterfrågan från utlandet kom tillbaka och dessutom ökade de offentliga investeringarna rejält.

Sunda statsfinanser i en sjuk tid

När det gäller skuldsättningen hos myndigheter och hushåll var den inget stort problem under 1950-talet. Visserligen hade staten tagit upp stora obligationslån under 1940-talet men skuldsättningen var under kontroll och låg vid slutet av 1950-talet stabilt kring 30 procent i förhållande till BNP³. Räntan var fast och påverkades inte av uppgången i marknadsräntorna som steg med cirka 1 procentenhet sommaren 1957.

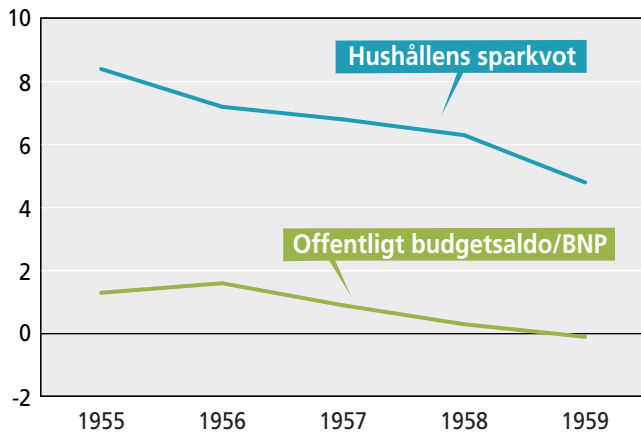
¹ Ungefär 0,2 procent av nedgången beror på att medeltemperaturen 1957 var ca 1,5 grader högre än 1956 vilket sänkte kostnaderna för uppvärmning av bostäder.

² Edebalk, P G "Sjukförsäkring och sjuklön", Historisk Tidskrift, årg. 127:1, 2007, s 45-68.

³ SCB, Statistisk Årsbok 1960, s 311.

Hushållens sparkvot och offentligt budgetsaldo (finansiellt sparande)/BNP

Procent

Källa: Nationalräkenskaperna samt egna beräkningar

Minskningen i hushållens sparkvot kan tyckas dramatisk men kan ses som en anpassning till den högre inkomstnivån som följde på den höga tillväxten under 1950-talet. Sparkvoten som hade ökat från ca 5 procent vid decenniets början till ca 8 procent 1955, sjönk sedan tillbaka för att 1959 åter ligga kring 5 procent. Konjunkturedgången tillsammans med pandemin innebar dock vissa påfrestningar för de offentliga finanserna. Det överskott på drygt 1 procent som noterades 1956 hade förbyts till ett litet underskott 1959. Tar man hänsyn till att det bl.a. var investeringarna som ökade både 1958 och framförallt 1959 var nedgången i budgetsaldot inte oroväckande.

Det offentliga hade balans i budgeten över konjunkturen utan ökad strukturell skuldsättning, företagen lånefinansierade delar av sina investeringar genom medel som hushållen sparade för framtida behov (t.ex. pensioner). Upplåningen i utlandet via valutareserven var i praktiken obefintlig. Utvecklingen under 1950-talet innebar således ingen ökning av det offentliga undanträngning av privata investerare från tillgången till finansiering på kapitalmarknaden.

Eftertankens kranka blekhet

Det har gått mer än 60 år sedan asiaten härjade i världen. Det samhälle Sverige var då och är nu skiljer sig åt på många sätt inte minst när det gäller de ekonomiska värdekedjorna och hur människor rör sig i de sociala och globala

rummen. Den avgjort största förändringen är att många fler numera arbetar inom tjänstenäringar och utanför hemmet. Reaktionerna på coronapandemin skiljer sig en hel del från hur asiaten hanterades. Inte minst gäller detta Sveriges handelspartners. Dessutom är det ekonomiska utgångsläget sämre 2020 än det var 1957. Utan ekonomiska stödåtgärder riskerar nuvarande nedgång i den ekonomiska aktiviteten därför att bli både djupare och längre utdragen i tiden. När pandemin slog till var den svenska ekonomin, vid båda tillfällena, på väg in i en lågkonjunktur. De restriktioner som infördes för att minska effekterna av asiaten hade ingen nämnvärd inverkan på konjunkturen. På det hela taget kan man konstatera att asiaten lämnade svaga avtryck i den ekonomiska statistiken.

Flera av Sveriges viktigaste handelspartners som Tyskland och Storbritannien har vidtagit drastiska åtgärder för att skydda befolkningen mot covid-19. Avvägningen mellan befolkningens hälsa och den ekonomiska utvecklingen som regeringar nu ställts inför kräver bra beslutsunderlag. En studie som Kommissionen lät göra år 2006 uppskattade de ekonomiska effekterna av en tänkt pandemi för EU-25 åren 2006–08¹. Vid basscenariot om 30 procent smittade och 2,5 procents dödlighet (vilket motsvarar ca 75 000 svenskar) skulle BNP bara minska med 1,6 procent 2006 för att stiga med knappt 1 procent 2007. I ljuset av denna studie kan det verka rimligt att på olika sätt öka skyddet för befolkningen på bekostnad av den ekonomiska utvecklingen. Men, det bör understrykas att det återstår att utvärdera vilka åtgärder som i längden visar sig vara de klokaste. En sådan utvärdering bör också omfatta tillgängligt underlag i form av ekonomisk statistik. Har underlaget varit tillräckligt eller behöver det förbättras med tanke på de ekonomisk-politiska beslut som kan behöva göras vid nästa pandemi.

Kontaktperson: Michael Wolf, 010-479 45 63

¹ Jonung, L och W Roeger "The macroeconomic effects of a pandemic in Europe – A model-based assessment", DG-ECFIN Economic papers, European Commission, Bryssel, 2006.

Svårt att räkna KPI i coronatider

Coronapandemin har lett till särskilda svårigheter för SCB:s inflationsberäkningar. En del produkter som normalt sett ingår i mätningarna, såsom charterresor och biljetter till teaterföreställningar, finns just nu inte att köpa. I den här artikeln beskrivs de resonemang som fördes under ett par hektiska dagar i mars och april då snabba beslut skulle fattas angående de metodproblem som uppstått till följd av pandemin.

Det är den 25 mars 2020 och Europas statistikmyndigheter har kallats in till ett extrainsatt videomöte för att diskutera hur inflationen ska beräknas under coronapandemin. Omkring 50 representanter från olika europeiska länder deltar via länk, de flesta från sina respektive kök och vardagsrum. De svenska representanterna har samlats på kontoret. I flera länder har betydande delar av konsumtionen upphört eller så har restriktioner gjort att priser inte längre kan samlas in från butikerna. På bordet ligger ett antal metodförslag för att hantera situationen, vilka potentiellt kan ge radikalt olika inflationsutfall. Skilda åsikter framförs på mötet. Vissa deltagare menar att "krisen borde synas i statistiken" medan andra betonar att tvära kast i inflationstakten till följd av en godtyckligt vald metod skulle skada statistikens trovärdighet. Vid mötets slut har ingen konsensus uppnåtts.

Omställningar i konsumtionen försvårar

De ekonomiska effekterna av coronapandemin är djupgående och människor har behövt ställa om stora delar av sin konsumtion. Detta skapar särskilda svårigheter i beräkningen av ett konsumentprisindex, som ska jämföra "lika med lika" och samtidigt spegla prisutvecklingen för en representativ korg av varor och tjänster.

Avvägningen mellan representativitet och jämförbarhet är ett klassiskt problem inom prisstatistiken. Å ena sidan bör ett konsumentprisindex vara aktuellt och visa prisutvecklingen för de produkter som faktiskt konsumeras. Å andra sidan isoleras prisförändringar enklast genom jämförelser över tid för likadana produkter. Det senare refereras ofta till som "lika-med-lika-principen".

Coronapandemin har lett till att konsumtionsmönstren ändrats i ett betydligt snabbare tempo än normalt. I vissa fall är butiker och tjänsteställen stängda men produkterna kan köpas på annat sätt. I andra fall har konsumtionen helt upphört. Frågor kring vad som är en lämplig avvägning mellan representativitet och jämförbarhet har i hög grad ställts på sin spets.

KPI-korgen konstant under året

Svenska Konsumentprisindex (KPI) är ett kedjeindex där produktkorgens sammansättning och vikter uppdateras årsvis. Vilka varor och tjänster som ska prismätas beslutas om

i december året innan, för att sedan hållas konstant under året. Detta gäller på aggregerad nivå (i valet av produkterna mjölk, påslakanset och CD-skivor), såväl som på detaljerad nivå (en liter mjölk av märket X, inhandlad i butik Y). På den mest detaljerade nivån görs dock manuella ersättningar under året. Om konsumtionen av en enskild vara minskar kraftigt så kan den alltså bytas ut mot en ersättningsvara (en liter mjölk av märket Z, inhandlad i butik Y). Motsvarande gäller inte för förändringar på aggregerad produktnivå. Skiften från till exempel CD-skivor till streamingtjänster, eller från butikshandel till onlineförsäljning, hanteras enbart i samband med de årsvisa uppdateringarna.

Skälen till att produktkorgen på aggregerad nivå inte ändras under året är delvis praktiska; de underlag som krävs för att uppdatera korgen finns oftast tillgängliga enbart på årsbasis. Eftersom konsumtionsskiften normalt sett sker i ett relativt långsamt tempo brukar också årsvisa uppdateringar bedömas som tillräckliga. Ett annat skäl att inte justera korgen alltför ofta är att volatila konsumtionsvikter försvårar jämförelser över tiden; om man exempelvis skulle byta vikter varje månad så skulle det komplicera tolkningen av indexförändringar över en längre tidsperiod såsom 12 eller 24 månader.

Stängda butiker och inställda föreställningar

Under coronapandemin har butiker hållits stängda eller till och med gått i konkurs i större utsträckning än normalt. När en butik som ingår i KPI:s urval hålls stängd, men onlineförsäljning av samma produkter fortfarande pågår, har SCB valt att i första hand övergå till insamling via butikens webbplats. Förfarandet leder till svårigheter i upprätthållandet av jämförbarhet eftersom denna idealt sett ska avse inte enbart fysiska egenskaper utan även servicenivån vid inköpstillfället.

För tjänster har det största problemet varit att resor och olika typer av idrotts- och kulturevenemang ställts in. Tjänstepriser bör enbart ingå i KPI om motsvarande tjänst verkligen har utförts, och priset bör dessutom spegla vad en någorlunda representativ konsument betalar. SCB har i praktiken inte alltid tillgång till detaljerad information för att kunna avgöra om så är fallet för varje enskild prisuppgift. Ett exempel är flygresor. Flygresor är en tjänst som ofta köps långt i förväg, och SCB efterliknar i prisinsamlingen konsumenters beteende genom att provboka delar av urvalet flera månader innan avresa. Under coronakrisen har flygbolag ställt in många avgångar, och endast i de fall då det redan provbokade priset kan kopplas till en verklig avgång och till privat konsumtion bör det tas med i indexberäkningen – något som inte alltid är enkelt att avgöra.

Prismätning vid utebliven försäljning

På några produktområden har stora delar av konsumtionen inom ett aggregat helt upphört till följd av coronakrisen. Eftersom KPI-vikterna är fasta under året så måste problemet hanteras genom någon form av imputering (modellberäkning). Standardmetoderna för imputering inom svenska KPI är dock utformade för att hantera situationer där delar av sortimentet i en butik saknas tillfälligt, inte för när konsumtionen i en hel bransch plötsligt upphört. När imputeringsfrågan först uppstod var det således inte självklart för SCB vilken metod som borde tillämpas i den här helt nya situationen.

Inför större metodmässiga vägval är det centralt att känna till statistikens användningsområden, och de diskussioner som fördes kring val av imputeringsmetod tog avstamp i detta.

KPI – ett index med flera ändamål

Konsumentprisindex har i huvudsak tre ändamål: Volymberäkning, penningpolitik och justering av olika belopp i samhället såsom offentliga utgifter (det så kallade "kompensationsändamålet"). Kompensationsändamålet brukar normalt sett betraktas som det viktigaste.¹

De huvudsakliga ändamålen för KPI är:

- *Kompensation.* Många avtal, skatter och offentliga utgifter har en koppling till KPI, antingen direkt eller indirekt via det så kallade "prisbasbeloppet" vilket normalt sett skrivs fram med KPI-inflationen i juni varje år.
- *Deflatering.* Indexetal på detaljerad nivå används för volymberäkning av privat konsumtion inom nationalräkenskaperna och detaljhandelsstatistiken.
- *Penningpolitik.* KPI ligger till grund för beräkningen av KPIF, vilken utgör målvariabel för svensk penningpolitik; Riksbankens målsättning är att hålla inflationen mätt med KPIF kring 2 procent per år.

När KPI används för att justera olika avtal används vanligen årsutvecklingen i måttet (exempelvis genom prisbasbeloppet). Riksbankens målvariabel är också formulerad i termer av 12-månadersförändringen av KPIF. För deflatering används såväl årsvisa utvecklingstal som jämförelsetal över kortare tidsperioder.

Vilken effekt bör en icke konsumerad vara eller tjänst ha på KPI, sett utifrån de olika ändamålen? Antag exempelvis att samtliga biosalonger hålls stängda och att konsumenters utgifter för biobiljetter därmed minskar. Hur bör detta avspeglas i KPI sett utifrån det främsta ändamålet (kompensation)? Det går förstås åt mindre pengar för att köpa de produkter som faktiskt konsumeras. Samtidigt så måste människor, för att kunna uppnå samma välfärdsnivå som innan med hjälp av andra typer av inköp, nu snarare få en högre kompensation än om de saknade produkterna faktiskt funnits att köpa.

Svaret är inte heller givet utifrån deflateringsändamålet. Här är det viktigaste att de insamlade priserna kopplar till faktiska transaktioner; köps inga biobiljetter alls så finns per definition inte heller några konsumtionsvärden att deflatera, och köps ett fåtal biljetter är det just dessa priser som bör

avspeglas i indexutvecklingen. Beroende på vilken tidsperiod som ska deflateras kan dock olika imputeringsmetoder för de saknade priserna vara mer eller mindre ändamålsenliga.

För det sista ändamålet, penningpolitik, ligger fokus tydligt på årsförändringar. Det är således logiskt att vilja motverka mer eller mindre godtyckliga tvära kast i mätningarna av denna parameter.

Utöver resonemang som kopplar till de tre ändamålen understryker viktiga användare av KPI ofta att metoder i möjligaste mån bör vara konsistenta med andra länder. Imputeringsfrågan diskuterades således med såväl nationella som internationella experter innan en hantering beslutades.

Samråd med expertnämnd och andra länder

Artikeln inleddes med en beskrivning av hur europeiska länder på ett extrainsatt möte förordade vitt skilda metoder för hanteringen av coronapandemins effekter på KPI.² De motsättningar som fanns gällde främst hanteringen av saknade produkter på aggregerad nivå. På mötet vidhöll en fraktion av länder att priser för saknade produkter bör imputeras med föregående månads pris. En annan grupp länder ansåg istället att prisutvecklingen borde imputeras utifrån månadsutvecklingen för tillgängliga produkter. Ytterligare en grupp (däribland Sverige) ansåg i sin tur att såväl månadsutveckling för tillgängliga produkter som föregående månads pris mycket väl kan användas för vissa produkter, men inte för alla.

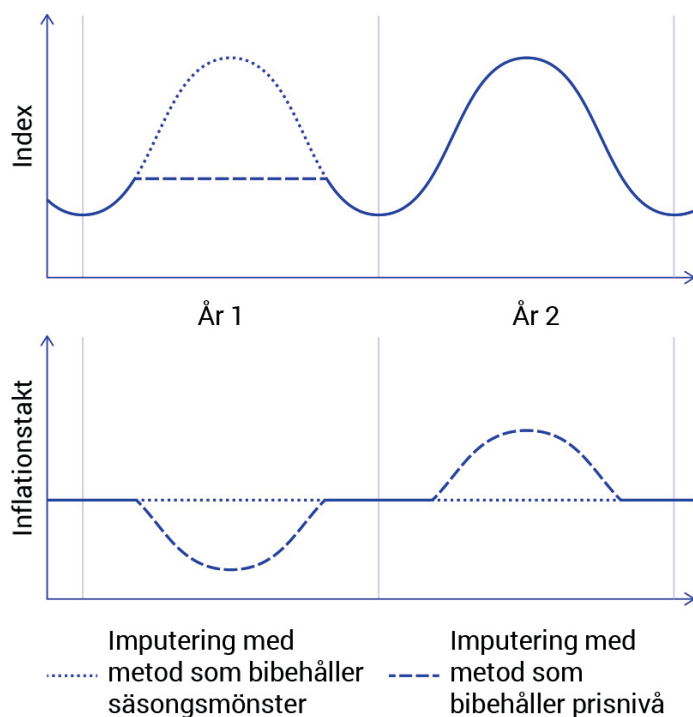
En stötesten i diskussionerna var hanteringen av produkter med säsongsmönster i prisutvecklingen, exempelvis flyg- och charterresor. För dessa spelar metodvalet särskilt stor roll för den redovisade inflationstakten. Imputering med månadsutveckling eller senaste månads pris riskerar båda att ge upphov till kraftigt volatila inflationstal för innevarande såväl som för nästkommande år; detta illustreras i följande figur.

¹ I den senaste offentliga utredningen (SOU 1999:124) anges att kompensationsändamålet ska ses som det främsta i den händelse att det uppstår konflikter kopplat till indexets olika syften. I sitt svar på utredningen invände regeringen inte heller mot detta ställningstagande (jmf. Prop. 2001/02:1, Bilaga 4).

² Diskussionerna gällde det harmoniserade inflationsmåttet, HIKP, som är målvariabel för penningpolitiken inom Euro-området, men samma prisunderlag och hög grad liknande metoder används i KPI och HIKP och därmed får eventuella beslut inom HIKP-samarbetet även betydelse för svenska KPI.

Inflationstakt för produkter med säsongsmönster

Illustration av potentiell effekt av vald imputeringsmetod för produkter som normalt sett uppvisar ett säsongsmönster i prisutvecklingen

Not: En imputeringsmetod som inte bibehåller säsongsmönstret kan för produkter med ett säsongsmönster ha en stor inverkan på inflationstakten (indexutvecklingen jämfört med samma period föregående år) under såväl innevarande som nästföljande år.

Bland de metoder som diskuterades på det internationella mötet fanns främst två som skulle kunna hantera säsongproblematiken; imputering med årsutveckling för tillgängliga produkter, och imputering med föregående månads pris justerat med en säsongskomponent skattad utifrån tidigare års mönster.

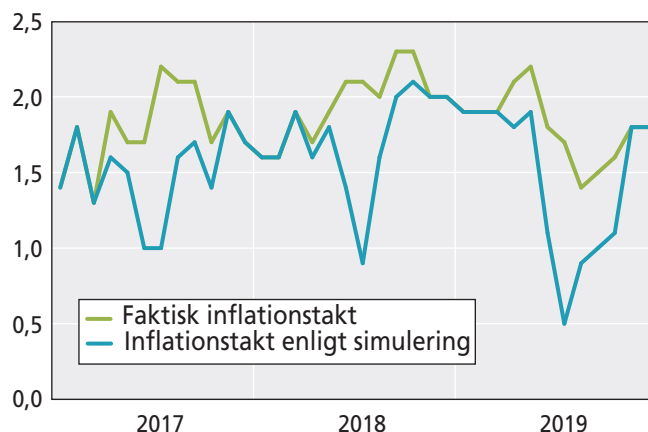
I Sverige var diskussionen i första hand fokuserad på de metoder som imputerar prisutvecklingen utifrån produkter som kunnat observeras. Valet stod alltså främst mellan att imputera saknade produkter utifrån månadsutvecklingen hos tillgängliga produkter, eller utifrån årsutvecklingen.

I följande tre diagram redovisas resultaten av exempelberäkningar baserade på historiska KPI-data. Tre möjliga metodval illustreras; imputering utifrån månadsutvecklingen hos tillgängliga produkter, imputering utifrån årsutvecklingen hos tillgängliga produkter och slutligen en kombination av dessa två metoder där produkter som normalt sett uppvisar ett säsongsmönster imputerats med årsutveckling medan resterande produkter imputerats med månadstutveckling hos tillgängliga produkter.¹

¹ Simulerad inflationstakt är beräknad under följande hypotetiska scenario: Ett antal produkter antas saknade under perioden april-oktober, och imputeras då utifrån utvecklingen hos övriga produkter. Inflationstakten beräknas sedan genom att de simulerade indextalen jämförs med faktiska indextal för året innan. Förfarandet innebär att endast första-årseffekten är synlig i diagrammen, medan förväntad andraårseffekt har motsatt tecken (jämför ovanstående figur).

Hypotetisk inflationstakt efter imputering, enligt testberäkningar

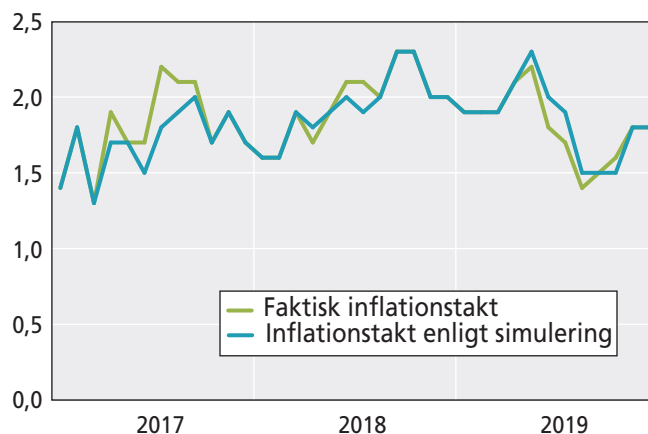
Saknade produkter imputerade utifrån månads-takten hos tillgängliga produkter

Källa: KPI samt egna beräkningar

Not: De produkter som antagits saknade är charterresor, utrikes flygresor, teaterbiljetter, biobiljetter samt inträdesbiljetter till idrottsevenemang och andra nöjen.

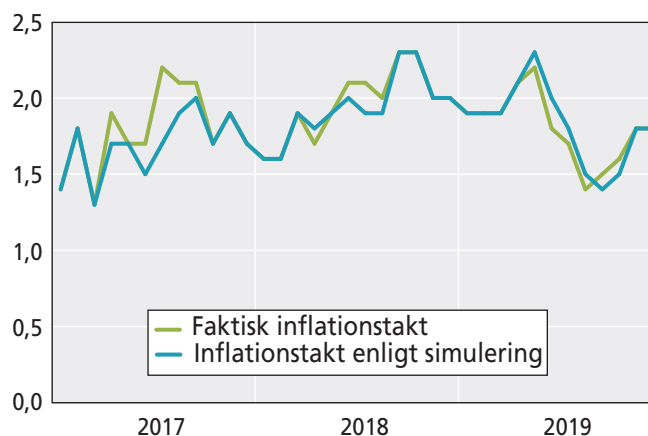
Saknade produkter imputerade utifrån årstakten hos tillgängliga produkter

Källa: KPI samt egna beräkningar

Not: Se ovanstående not för första diagrammet.

Saknade produkter imputerade utifrån månads-takten resp. årstakten hos tillgängliga produkter

Källa: KPI samt egna beräkningar

Not: De produkter som antagits saknade är charterresor, utrikes flygresor, teaterbiljetter, biobiljetter samt inträdesbiljetter till idrottsevenemang och andra nöjen. Charterresor och utrikes flygresor har imputerats utifrån årstakten medan övriga produkter har imputerats utifrån månadstakten.

Ett par dagar efter videomötet hölls även ett extrainsatt sammanträde med den svenska expertnämnden för konsumentprisindex (KPI-nämnden).¹ I kontrast till den europeiska diskussionen fanns i KPI-nämnden en betydligt större samsyn. Nämnden förordade enkelhet och tydlighet i hanteringen. I övrigt ansåg flera av nämndens ledamöter att inflationstakten (årsförändringen) bör ses som det primära måttet både med avseende på kompensations syftet och för penningpolitiken, och att en imputeringsmetod som ger upphov till stabilare skattningar av inflationstakten därför är att föredra.

Efter ytterligare ett par dagars internationella diskussioner kom också Eurostat med sina slutliga rekommendationer. Dessa visade sig ligga relativt väl i linje med den svenska KPI-nämndens. Specifikt påpekas i rekommendationen att den metod som används bör ta hänsyn till eventuellt säsongmönster i prisutvecklingen för att på så vis undvika godtyckliga kast i huvudindikatorn inflationstakten.

Imputeringsmetod i svenska KPI

Den metod som SCB slutligen kom att välja motsvarar den som illustreras i det andra diagrammet på ovanstående sida. Priser för saknade produkter imputeras alltså utifrån årstakten hos de produkter som kunnat mätas. Till skillnad från många andra länder har SCB valt att använda samma metod för alla produkter som saknas, oavsett om de normalt sett uppvisar ett säsongmönster eller inte. Hanteringen innebär att redovisad inflationstakt (12-månadersförändringen) helt baseras på prisutvecklingen hos produkter som är tillgängliga på marknaden.

Imputeringsmetod för saknade produkter

Formeln nedan beskriver den metod SCB använder sig av för att imputera indextal för produkter som saknas under coronapandemin². Metoden tar avstamp i indexnivån motsvarande månad föregående år för den produkt som ska imputeras, betecknad $I_b^{y-1,m}$, där b är indexseriens basår (i KPI oftast 1980=100), y betecknar år och m den aktuella månaden. Denna indexnivå skrivs sedan fram med 12-månadersutvecklingen för tillgängliga produkter i KPI-korgen, betecknad $\Delta_{y-1,m}^{y,m}$:

$$I_b^{y,m} = I_b^{y-1,m} \times \Delta_{y-1,m}^{y,m}$$

1 SCB:s KPI-nämnd är rådgivande och diskuterar metodfrågor av principiell karaktär relaterade till framtagningen av KPI och andra prisindex. I KPI-nämnden sitter akademiker och myndighetsrepresentanter med expertis inom nationalekonomi och statistik. För närmare information se SCB:s hemsida: <https://www.scb.se/om-scb/scbs-verksamhet/rad-och-namnder/namnden-for-konsumentprisindex>. Där publiceras även underlagen till nämndens möten.

2 Formeln ska ses som principiell och beskriver såväl imputeringar på prisnivå som på indexnivå. I praktiken utgår beräkningarna från indexlänkar istället för färdiga indextal; för detaljer hänvisas till särskild information publicerad på SCB:s hemsida, www.scb.se/PR0101. På samma plats finns även dokumentet "Statistikens Framställning" (StaF) 2020, i vilket KPI:s särskilda indexkonstruktion beskrivs.

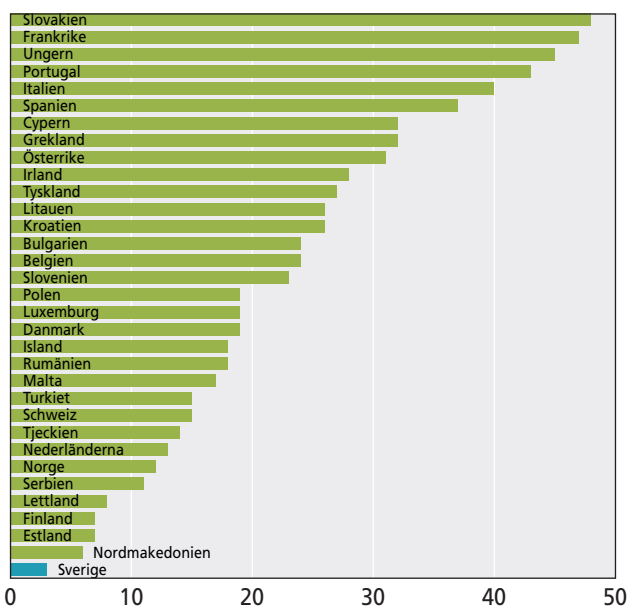
I tabellen nedan redovisas vilka särskilda imputeringar som gjordes i KPI för april 2020. Totalt sett imputerades då ca 3,1 procent av KPI-korgen med den metod som beskrivs ovan. Detta är en liten andel jämfört med många andra europeiska länder (jämför nedanstående diagram). En del av förklaringen ligger sannolikt i att relativt mildare restriktioner i Sverige har gjort det möjligt att prismäta en större del av korgen här.

Hantering av saknade produkter i april 2020

Produkt	Produktens andel av KPI-korgen (i promille)	Hantering
Flygcharter	11,64	
Utrikes flygresor	6,51	Imputerad i sin helhet utifrån
Biljetter, idrottstävlingar	4,23	årsutveckling inom
Biobiljetter	1,84	övriga delar av KPI
Teaterbiljetter	1,85	
Inträdesbiljetter, nöjen	2,80	
Inrikes flygresor	1,19	Delvis imputerad
Båtresor, in- och utrikes	0,93	utifrån årsutveckling inom övriga
Långfärdsbuss	0,16	delar av KPI
Muséer	0,69	

Källa: KPI

Andel av produktkorgen som imputerades i april 2020 till följd av coronakrisen

Not: Imputeringsandelen avser HIKP. Källa: Eurostat

Internationella samarbetet starkare

I kontrast till de tydliga meningsskiljaktigheter som fanns under det där första videomötet så hanterar Europas länder idag coronaproblematiken i inflationsmätningarna på ett relativt likartat sätt. En positiv sidoeffekt av coronakrisen har utan tvekan varit det ökade internationella utbytet. Det är förstås extremt ovanligt att så många länder samtidigt ställs inför en helt ny situation, och de speciella omständigheterna har otvivelaktigt bidragit till att förtäta samarbetet. Förhoppningen är att den stärkta samverkan får fortsätta även under mindre krisdrabbade tider.

Kontaktpersoner: Emanuel Carlsson, 010-479 48 11 och Olivia Ståhl, 010-479 46 35

Statens krismiljarder i statistiken

Coronapandemin påverkar hela samhället och regeringen har presenterat ett flertal stödåtgärder där syftet är att mildra både smittspridningen och de ekonomiska konsekvenserna av pandemin. I den här artikeln beskrivs bland annat hur olika stödåtgärder förväntas redovisas i statistiken.

Det är en utmaning för alla statistikbyråer att kvantifiera och korrekt redovisa effekterna av de stödåtgärder som nu införs. Effekter av reformer och kriser behöver kunna följas upp, utvärderas kvantitativt och redovisas på ett sådant sätt att internationella jämförelser och lärdomar för framtiden blir möjliga framöver.

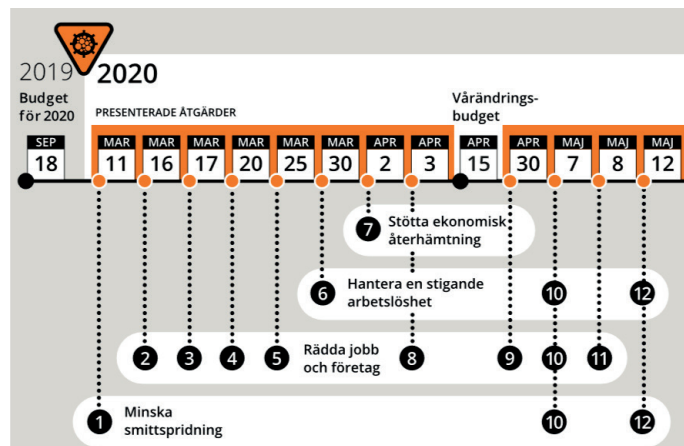
Stödåtgärder ska mildra de ekonomiska konsekvenserna

I spåren av pandemin har stora delar av världen stängts ner. En liten ekonomi som Sverige påverkas mycket av det som sker i omvärlden. De riktlinjer som Folkhälsomyndigheten gått ut med de senaste månaderna har påverkat flera områden kraftigt. Vissa företag inom exempelvis turism, resor, flyg och vissa nöjen, upplever ett totalt stopp i efterfrågan.

Till följd av den rådande ekonomiska situationen har regeringen, i överenskommelse med övriga partier, presenterat ett antal stödåtgärder för att mildra de ekonomiska konsekvenserna för olika delar av ekonomin. Det handlar om stöd riktade till företag, organisationer, myndigheter, kommuner, regioner samt de personer som nu blir eller riskerar att bli arbetslösa. Åtgärderna syftar dels till att begränsa smittspridningen. Dels att mildra konsekvenserna för företag och jobb samt ge en så bra förutsättning som möjligt till ekonomisk återhämtning efter att det värsta av pandemin passerat.

Osäkert hur mycket sparandet och skulden påverkas

Några av de stödåtgärder som har presenterats har ingen fast prislapp. De beror helt enkelt på hur många som söker ersättning. Exempel på sådana åtgärder är korttidspermittering, slopad karenssdag, övertagande av sjuklön och liknande. Regeringen presenterar nya siffror löpande. Andra stöd har ett maxbelopp, men där nya beslut kan innebära ytterligare tillskott. Det gör att påverkan på de offentliga finanserna är svårt att uppskatta i nuläget. Många prognosmakare redovisar därför olika scenarier, ofta med ett så kallat basscenario. Statens finansiella sparande och skuld kommer att påverkas kraftigt, men exakt hur mycket beror på vilka stödåtgärder som införs samt i vilken omfattning de utnyttjas. Den 9 juni var regeringens bedömning att de statliga kostnaderna kan komma att uppgå till cirka 250 miljarder kronor.

Källa: Regeringskansliet, Finansdepartementet, 2020-05-18

Exempel på stödåtgärder som kommer att påverka de offentliga finanserna:

- Korttidspermittering för att minska arbetsgivares lönekostnader
- Omställningsstöd
- Tillfälligt slopad karenssdag
- Tillfälligt sänkta sociala avgifter
- Tillfällig rabatt för fasta hyreskostnader
- Staten tar över sjuklöneansvar
- Stöd till kultur, idrott och medier
- Satsningar inom utbildningsområdet

Alla stödåtgärder har inte direkt budgetpåverkan

Däremot har inte alla stödåtgärder en direkt budgetpåverkan på de offentliga finanserna. Exempelvis påverkar inte beslut om utökade låne- eller garantiramar, som till exempel för Svensk Exportkredit respektive Exportkreditnämnden, de offentliga finanserna förrän ramen utnyttjas. Anstånd med skattebetalningar påverkar inte heller utan blir istället tidsförskjutning av skatter, så kallad periodisering. Minskade statliga intäkter, från exempelvis skatter, samtidigt som utgifterna ökar innebär dock att staten behöver låna, och därmed öka sin skuld, för att finansiera åtagandena.

Kommunerna och regionerna ska kompenseras för extraordinära kostnader genom högre statsbidrag. De statliga stöden till dessa påverkar i sig inte det offentliga sparandet¹ eftersom det är betalningar inom offentlig förvaltning. Men de ökade kostnaderna hos kommunerna och regionerna påverkar. Samma sak gäller de myndigheter som arbetar med att minska smittspridningen och som fått ökade resurser.

¹ Den konsoliderade offentliga förvaltningens finansiella sparande

Planerad redovisning i statistiken

Den statistiska redovisningen ska beskriva verkligheten enligt de regelverk som finns. Regelverken är inte heltäckande vad gäller alla tänkbara extraordinära händelser. Det finns därför i dagsläget en viss osäkerhet om hur olika typer av stöd ska redovisas i nationalräkenskaperna (NR). Det är också viktigt att länder redovisar på samma sätt.

SCB har beslutat att följa ett antal preliminära principer vid bokföring av stödåtgärder till dess att det finns gemensamma överenskomna regler inom EU. De mer generella principerna är:

- (a) Om syftet med stödet är kopplat till sysselsättningsåtgärder och riktat till arbetsgivaren som i sin tur betalar lön till arbetstagaren ska stödet bokföras som övriga produktionssubventioner. Om arbetsgivaren är en annan offentlig enhet tillämpas bruttoredovisning.
- (b) Stöd som inte är sysselsättningsrelaterade men ändå kopplade till mottagarens produktion av varor och tjänster och består av indirekt stöd till följd av pandemin ekonomiska effekter, och inte till följd av att själva coronaviruset orsakat skada, ska bokföras som övriga produktionssubventioner.
- (c) Övriga stöd riktade till företag eller organisationer och som avser ersättning för direkt skada eller liknande ska bokföras som övriga löpande transfereringar. Motsvarande där mottagare är offentliga enheter bokförs som statsbidrag.
- (d) Om utbetalning sker till individer (hushåll) och ingår i redan existerande socialförsäkringssystem ska utbetalningen bokföras som sociala förmåner.
- (e) Om utbetalning till individer (hushåll) är ett helt nytt stöd och inte ingår i ett nuvarande socialförsäkringssystem ska stödet bokföras som övriga löpande transfereringar.
- (f) För många andra stöd finns redan befintliga regler i olika regelverk, såsom för garantier, lån, kapitaltillskott, periodiseringsposter, skattereduktioner, ej inbetalda skatter m.m.

Samtliga punkter utom den sista leder till att den offentliga förvaltningens finansiella sparande försämrats. Vad gäller den sista punkten beror det på hur stödåtgärderna utformas och faller ut i detalj i praktiken. Stöden bokförs vid tidpunkten när rätten till förmånen är fastställd och baseras på när beslutet togs och vunnit laga kraft.

Förklaring av begrepp

Produktionssubventioner

Subvention med koppling till mottagarens produktion av varor och tjänster. Exempelvis lönesubventioner.

Övriga löpande transfereringar

Övriga diverse betalningar mellan delsektorer som inte är klassificerade som subventioner, kapitaltransfereringar m.m. Exempelvis böter och straffavgifter.

Statsbidrag

Transfereringar från staten till de andra delsektorerna inom offentlig förvaltning. Exempelvis statliga stöd till kommuner och regioner.

Sociala förmåner

Finansiellt stöd till hushåll där det finns en koppling till ett antal sociala risker eller behov. Exempelvis pensioner, olika stöd i samband med arbetslöshet, barnbidrag och liknande.

Produktsubventioner

Subvention som utgår per enhet av en producerad eller importerad vara eller tjänst. Exempelvis vissa jordbruksstöd eller stöd till kollektivtrafiken.

Baspris

Baspriset är det pris som producenten får behålla i egen ficka för en producerad produkt (en vara eller en tjänst). Det inkluderar subventioner på produkten, exempelvis subventioner på kollektivtrafikresor. Och det exkluderar skatter på produkten, exempelvis moms.

Effekter på BNP av olika stöd

De statliga åtgärdernas indirekta effekter på BNP är sannolikt betydande men svåra att bedöma. Genom att förbättra företags och organisationers likviditet via subventioner, transfereringar och bättre lånemöjligheter minskas produktionsbortfallet och sysselsättningen hålls igång. Stödet till hushållen i form av permitteringslöner håller inkomsterna och efterfrågan uppe. Och ökade statsbidrag till kommuner och regioner leder sannolikt till en högre offentlig konsumtion och ökad BNP, allt annat lika.

Riktade åtgärder som utgör en direkt ökning i efterfrågan på varor och tjänster och ökad BNP är hittills begränsade och handlar om ökade anslag till vissa myndigheter. Branschstöd i form av produktsubventioner, som hittills riktas mot flygtransporter och utbildning och varit jämförelsevis små, bidrar dock positivt till dessa branschers produktion och förädlingsvärden. I NR redovisas de branschvisa produktions- och förädlingsvärdena till så kallat baspris där produktsubventioner ingår vilka sedan exkluderas när BNP summeras.

Mått som lön per arbetad timme och kostnad per producerad enhet (enhetsarbetskostnaden), som är av analytiskt intresse, kommer troligen att bli högre i vissa branscher som en följd av åtgärderna. Det beror på att lönerna upprätthålls via subventioner för att kompensera för produktionsbortfall och minskat arbetskraftsbehov. Effekterna på produktiviteten är svårare att bedöma.

Internationella rekommendationer

EU:s statistikmyndighet Eurostat har publicerat preliminära riktlinjer över hur medlemsländernas ska tänka kring ett antal frågor. Stödsystemen kan se olika ut i olika länder och kommer framöver att diskuteras mer på internationell nivå. Nya riktlinjer kommer att tas fram successivt.

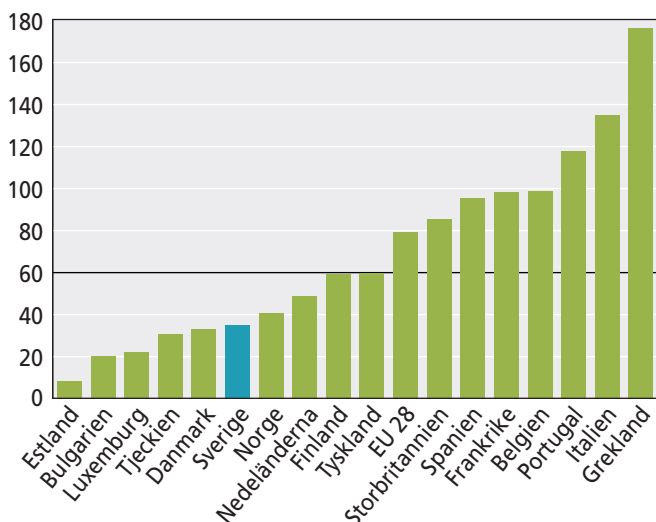
Målet är som vanligt att redovisa NR enligt gällande regelverk harmoniserat inom EU. Men nu finns det utmaningar i och med att många av de offentliga stöden är skyndsamt framtagna och konstruerade för en exceptionell händelse. Rådande regelverk är inte heltäckande för redovisning av extraordinära händelser såsom exempelvis pandemier. Eurostat har i sin första preliminära bedömning meddelat att effekterna av coronapandemin bör redovisas på motsvarande sätt som naturkatastrofer. Resonemanget baseras på att det enbart är egna ekonomiska beslut som ska påverka löpande konton.

Sveriges bruttoskuld en av EU:s lägsta

För redovisning av offentliga finanser är jämförelser mellan länder av central betydelse. Redovisning sker exempelvis inom den så kallade stabilitets- och tillväxtpakten med syfte att garantera sunda offentliga finanser inom EU. Reglerna säger att medlemsländerna inte får ha ett budgetunderskott som överstiger 3 procent av BNP eller en bruttoskuld som överstiger 60 procent av BNP. Till följd av den här extraordinära krisen kommer troligtvis huvuddelen av länderna få problem med att uppfylla antingen ett eller båda av de ursprungliga reglerna. Samtidigt har finansministrarna i EU bestämt att ekonomiska insatser till följd av coronakrisen inte ska omfattas av EU-reglerna för budgetunderskott och skuld. Innan pandemins utbrott i Europa överskreds skuldkravet i flera stora ekonomier såsom Italien, Frankrike, Storbritannien och Spanien. EU-områdets genomsnittliga bruttoskuld uppgick 2019 till 79 procent av BNP.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Procent av BNP, per den sista december 2019, ett urval av länder

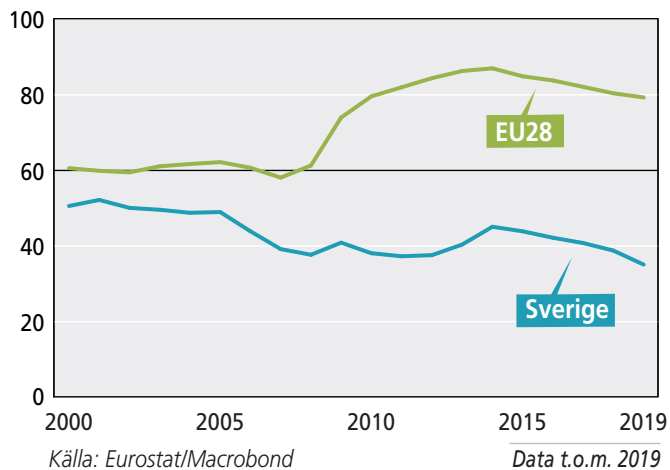

Källa: Eurostat/Macrobond

Sverige har dock ett bra utgångsläge jämfört med många andra länder. Sverige hade den sjätte lägsta Maastrichtskulden i förhållande till BNP förra året. 22 länder hade en högre skuld i förhållande till BNP än Sverige.

Den offentliga sektorns konsoliderade bruttoskuld

Procent av BNP, vid utgången av respektive år

Internationella diskussioner kommer att pågå under en längre tid framöver. Riktlinjer för hur olika stödåtgärder ska redovisas i NR kan komma att ändras med tiden och då kommer statistiken att revideras. SCB följer utvecklingen noga. Ekonomiskt ser den här tiden ut att gå till historien och SCB har till uppgift att beskriva den så bra som möjligt.

Kontaktperson: Johan Norberg, 010-479 67 65

Ny statistik visar stor påverkan på svensk ekonomi

I spåren av coronautbrottet har efterfrågan ökat på statistik som snabbt kan visa effekterna av den pågående krisen. Försäljningsindikatorn och aktivitetsindikatorn är två exempel på ny statistik som SCB har tagit fram för att möta detta behov. De visar på rejäla nedgångar inom flera delar av svensk ekonomi i april.

Coronapandemin har satt sina spår på ekonomin i såväl Sverige som globalt. För att snabbare ge en bild av krisens påverkan på svensk ekonomi har SCB tagit fram ny preliminär statistik som publiceras cirka en månad efter referensmånadens slut. Försäljningsindikatorn ger en tidig indikation över produktionen i näringslivet medan aktivitetsindikatorn, som kan beskrivas som en månads-BNP, ger en bild av aktiviteten för hela ekonomin. De visar att krisen hade stor påverkan på svensk ekonomi i april.

Lägre aktivitet i ekonomin

Aktivitetsindikatorn backade med 7,3 procent i april jämfört med samma månad föregående år. Om man tittar på kvartalsdata för BNP-utvecklingen är det den största nedgången som uppmäts i nationalräkenskapernas (NR) tidsserie som sträcker sig tillbaka till 1980. Det är dock för tidigt att uttala sig om hela andra kvartalets utveckling, men redan nu står det klart att effekterna av coronapandemin är betydande.

Alla delar i ekonomin utvecklades svagt i april. Det största bidraget till nedgången kom från exporten och hushållskonsumtionen. Men även bruttoinvesteringarna tyngde utvecklingen. Hittills skiljer sig denna kris mot tidigare kriser. I såväl 1990-tals krisen och finanskrisen (2008–2009) påverkades bruttoinvesteringarna kraftigt medan hushållskonsumtionen inte minskade lika kraftigt.

Från produktionssidan utvecklades både varu- och tjänstebranscher svagt med en tvåsiffrig nedgång för tjänstebranscherna.

Beräkningsrutiner för försäljningsindikatorn och aktivitetsindikatorn finns beskriven på SCBs hemsida.¹

Sammanställningen av aktivitetsindikatorn utgår från huvudprincipen i de ordinarie kvartalsberäkningarna av BNP, d.v.s. att ta fram ett mått på respektive huvudkomponent för BNP:s användnings- respektive produktionssida. För att göra det används ett stort antal primära statistikkällor från SCB.

Försäljningsindikatorn bygger i huvudsak på månatliga uppgifter från momsregistret. För företag som inte kommit in i momsregistret hämtas uppgifter om omsättning från Produktionsvärdeindex.

¹ https://scb.se/contentassets/796e1b2d2a3b4e60868002a7a23a7d70/berakningsrutiner_for_aktivitetsindikatorn_och_forsaljningsindikatorn.pdf

Kraftig nedgång i näringslivets försäljning

Försäljningsindikatorn visar att försäljningen i näringslivet minskade med 13 procent i april jämfört med samma månad förra året. För enskilda branscher var nedgången ännu större. Varuindustrins försäljning, som står för drygt 40 procent av näringslivets totala omsättning, minskade med 16 procent medan nedgången för tjänstebranscherna inte var fullt lika stor.

Rejäla försäljningstapp inom vissa branscher

Det var dock stora skillnader mellan enskilda branscher. Inom varuindustrin gick tillverkningsindustrin svagt och särskilt hårt drabbades den nedstängda fordonsindustrin med ett försäljningstapp på hela 72 procent. Nedgången kan förklaras av att fordonsindustrin var nedstängd i tre veckor, till viss del orsakad av brutna leverantörskedjor och minskad efterfrågan. Det fanns även branscher som ökade såsom läkemedels- och livsmedelsindustrin.

Försäljning i näringslivet

Löpande priser jämfört med samma period föregående år, procent

Bransch	april 2020	jan–apr 2020	vikt*
Varuindustrin	-16	-5	40,8
Tillverkningsindustri	-21	-6	24,9
Fordonsindustri	-72	-21	4,8
Byggindustri	-4	0	8,9
Tjänster	-12	-1	59,2
Motorhandel	-26	-4	5,2
Järnvägstransport	-37	-11	0,2
Kollektivtrafik	-15	-3	0,8
Taxi	-44	-16	0,2
Flygbranschen	-85	-36	0,4
Hotell	-78	-28	0,5
Restaurang	-29	-13	1,2
Resebyråer	-97	-35	0,9
Kultur	-41	-13	0,8
Näringslivet	-13	-3	100,0

* Branschens omsättning som andel av näringslivet

Källa: Försäljningsindikatorn

Störst påverkan har pandemin haft på enskilda tjänstebranscher. Rekommendationer om att inte resa har drabbat såväl transportbranscher som besöksnäringen. För resebyråerna rasade försäljningen med rejäla 97 procent jämfört med april ifjol, men även flyg- samt hotellbranschen stod i princip still under månaden. Uppmaningar om social distansering påverkade även restauranger som backade kraftigt. Att den totala nedgången för tjänsterna inte var större förklaras av att de branscher som utvecklades riktigt svagt inte står för så stor del av tjänsteomsättningen. Det finns branscher i tjänstesektorn som är stora och som höll emot nedgången, såsom partihandeln och datakonsulter.

Kontaktperson: Daniel Lennartsson, 010-479 64 29

Tidigare fördjupningsartiklar

Titel	Nummer	Sid
Ny statistik från nationalräkenskaperna: BNP-indikatorn.....	2020:1	10
Ändrade publiceringstidpunkter för BNP	2020:1	14
Stora skillnader i sparande mellan hushåll	2020:1	15
Nytt system jämnar ut kommunernas ekonomi	2020:1	18
Användningen av BNI i EU:s budget.....	2019:4	10
Ekonomisk tillväxt och resursförbrukning.....	2019:4	14
Hushållens icke-vinstdrivande organisationer i nationalräkenskaperna ...	2019:4	20
Högre BNP efter översyn av tidsserien	2019:3	10
Vad mäter BNP?	2019:3	12
Utlandsproduktionens påverkan på BNP	2019:3	15
BNP-nivån höjs preliminärt med 1 procent helåret 2015	2019:2	10
Varför görs en allmän översyn av nationalräkenskaperna?.....	2019:2	13
Företagens ekonomi beskriver utvecklingen för näringslivet.....	2019:2	15
Enhetlig källa för produktionsberäkningarna	2019:2	18
Högre tillväxt i tjänstespecialiserade län	2019:1	10
Högst disponibla inkomster i Danderyd, lägst i Lessebo.....	2019:1	13
Stora regionala skillnader i klimatkäverkan.....	2019:1	17
2018 – Ett händelserikt producentprisår	2019:1	20
Högst aktieförmögenhet i storstäder	2018:4	11
Fortsatta problem med ohållbara offentliga finanser i EU	2018:4	15
Ny tabell ska ge bättre överblick över pensionsskulden	2018:4	18
Privata företag allt vanligare inom vård, skola och omsorg.....	2018:3	9
Förändrad statistisk redovisning av public service	2018:3	12
Volymberäkningar för offentlig produktion	2018:3	14
Miljöräkenskaperna kopplar ihop ekonomi och miljö.....	2018:2	8
Miljöskatter i Sverige och internationellt.....	2018:2	11
Industriföretagens kostnader för minskad miljöpåverkan oförändrade	2018:2	14
Utsläpp från oljeprodukter minskar.....	2018:2	17
Input-Outputanalys som verktyg i miljöräkenskaperna.....	2018:2	19
Profilering i den ekonomiska statistiken	2018:1	8
Mot minskade skillnader mellan finansräkenskaperna och betalningsbalansen	2018:1	11
Digitalisering och makroekonomiska mått	2018:1	16

ANSVARIG UTGIVARE

Elisabeth Hopkins

FRÅGOR OM INNEHÅLLET I DENNA PUBLIKATION

Maria Schoultz, redaktör	010-479 40 74
Jenny Lunneborg, redaktör	010-479 44 42
Emanuel Carlsson	010-479 48 11
Frida Frånlund	010-479 58 25
Daniel Lennartsson	010-479 64 29
Johan Norberg	010-479 67 65
Nicolai Nystrand	010-479 45 45
Johan Nyström	010-479 42 22
Jonas Rutberg	010-479 58 30
Olivia Ståhl	010-479 46 35
Michael Wolf	010-479 45 63

GRAFISK FORM

Monica Andersson 010-479 43 62

Förfrågningar kan även göras via e-post: fornamn.efternamn@scb.se.